ប្រវត្តិសង្ខេបរបស់កៅ-តក់

អ្នករស់នៅជាយដែនខ្មែរថៃ តោងតែជាអ្នកក្លាហាន (អ្នកលេងឬដង្ហៅ) ។ ក្នុងសម័យអាណានិគមបារាំង អ្នកលេងជាយដែនកៅ-តក់ ជាអ្នករកស៊ីនាំប្រហុក ត្រីងៀត ត្រីឆ្អើរ ពីបាត់ដំបង សៀមរាប ដឹកយកទៅលក់នៅខេត្តសុរិនស្រុកសៀម រួចទិញក្រណាត់នាំត្រឡប់មកវិញ ។ នៅពេលជប៉ុនវាយយកឥណ្ឌូចិននោះ ថៃដែលជាសម្ពន្ធមិត្តជប៉ុន ក៏វាយកងទ័ពអាណានិគមបារាំងដែរ ។ ក្នុងសង្គ្រាមឈ្លានពាននេះ ថៃបានរកកៅ-តក់ធ្វើជាអ្នកនាំផ្លូវកងទ័ពថៃចូលវាយទ័ពបារាំងនៅស្រុកខ្មែរ ។ ឆ្នាំ១៩៤១ បារាំងសុខចិត្តប្រគល់បាត់ដំបង សៀមរាបទៅថៃ ។ ពេលនោះថៃបានសុំឲ្យកៅ-តក់ធ្វើជាទាហានថៃ តែកៅ-តក់មិនព្រម គ្រាន់តែសុំសិទ្ធិអាជ្ញាធរថៃឲ្យលោកអាចចុះឡើងពីបាត់ដំបង សៀមរាប នាំប្រហុក ត្រីងៀត ត្រីឆ្អើរ ទៅលក់នៅស្រុកថៃដូចកាលពីមុន ថៃក៏យល់ព្រមហើយបានជូនមេដាយកិត្តិយសមួយដល់កៅ-តក់ផង ។ ព្រឹត្តិការណ៍ឆ្នាំ១៩៤៥ ទ័ពសម្ពន្ធមិត្តបារាំង-អង់គ្លេសចូលមកឥណ្ឌូចិនវិញ លោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ដែលទើបឡើងជានាយករដ្ឋមន្ត្រី ត្រូវបារាំងចាប់និរទេសទៅស្រុកបារាំង ។ ប៉ុណ្ណ-ចន្ទម៉ុល, អាចារ្យនួន-ឌួងបានភៀសខ្លួនចូលមកខេត្តបាត់ដំបង ហើយបានផ្តួចផ្តើមបង្កើតចលនាខ្មែរឥស្សរៈជាមួយមាប៉ុក-ឃុន ។ អ្នកទាំងពីរក៏រកអ្នកដែលមានសិទ្ធិអាចចុះឡើងពីបាត់ដំបង សៀមរាបទៅស្រុកថៃ ព្រោះត្រូវការទិញកាំភ្លើង ។ កៅ-តក់ក៏បានជួបជាមួយនិងអាចារ្យនួន-ឌួង នៅបាត់ដំបង ។ ក្រោយមកតែងទៅជួបពិភាក្សាគ្នានៅបណ្ណាគារលក់សៀវភៅមួយឈ្មោះ « បណ្ណាគារខ្មែរអរូរជ្រៅ» នៅផ្សារក្រោម-បាត់ដំបង ។ ប៉ុណ្ណ-ចន្ទម៉ុលនិងនួន-ឌួង ក៏បញ្ចុះបញ្ចូលយកកៅ-តក់ឲ្យធ្វើជាមេឥស្សរៈម្នាក់ទៅជាមួយនឹងស៊ីវ-ហេង ដែលស្គាល់គ្នានៅបាត់ដំបង ហើយគ្រួសារទាំងពីរបានរស់នៅជាមួយគ្នាក្នុងជីវិតឥស្សរៈ ។ ឆ្នាំ១៩៥០-៥១ ក្រោយពីមានពួកវៀតមិញចូលមកជ្រៀតជ្រែកក្នុងចលនាខ្មែរឥស្សរៈនោះ លាវកែវ-មុនី, ម៉ា-មូន, ម៉ី-ផូ បានចូលជាមួយវៀតមិញ ដោយមានភ្នាក់ងាររបស់យួនជាទីប្រឹក្សា និងកងទ័ពយួននៅជាមួយផង ។ កៅ-តក់ និងលាវកែវ-មុនី ក៏បែកបាក់គ្នាជាពីរក្រុម **Ben Kiernan** បានសរសេរក្នុងសៀវភៅ **HOW POL POT CAME TO POWER** ថា បុព្វហេតុនៃការបែកបាក់គ្នា គឺបណ្តាលមកពីរឿងប្រាក់៦០០,០០០រៀល និងកៅ-តក់ធ្វើបាបអ្នកស្រុក ។ ឯការប្រយុទ្ធគ្នាក៏សៀវភៅនេះសរសេរខុសដែរថា ពួកកៅ-តក់ប្រយុទ្ធគ្នាជាមួយពួកលាវកែវ-មុនី នៅត្រង់ស្រុកបី តាមពិតពួកលាវកែវ-មុនីចូលមកខាងដែនដីកៅ-តក់ ហើយដេញបាញ់ពួកកៅ-តក់ដែលមានគ្នាតិច ត្រង់ភូមិក្រូចឆ្មារ ចម្ងាយ១៥គីឡូម៉ែត្រពីភូមិស្រុកបី (តាមសំដីកូនទាហានពីរនាក់ដែលនៅជាមួយកៅ-តក់ក្នុងការប្រយុទ្ធនោះ សព្វថ្ងៃរស់នៅ **Everett** រដ្ឋវ៉ាស៊ិនតោន ។ ដែនដីលាវកែវ-មុនី និងដែនដីត្រួតដោយកៅ-តក់ ចែកគ្នាត្រង់ស្ទឹង ។ ពួកលាវកែវ-មុនីឆ្លងស្ទឹងចូលមកមានគ្នាច្រើន ក៏ដេញបាញ់ពួកកៅ-តក់ ៗត្រូវរបួសភ្លៅកំប៉េះគូថក៏ដួលចុះ ។ នឹកស្មានតែស្លាប់ហើយ ពួកលាវកែវ-មុនីក៏ចូលមកយកកាំភ្លើង កៅ-តក់ដេកនៅដីក៏ទាញកាំភ្លើងកាវ៉ាបីនបាញ់ស្លា

លោកកៅ-តក់

ប់អស់ប្រាំបួននាក់វិញ ។ ពួកលាវកែ-មុនីជាងដប់នាក់ទៀតក៏ប្រាស់រត់យករួចខ្លួនតែរៀងៗខ្លួនទៅ ។ ពួកកូនចៅក៏នាំគ្នាគ្រាសែងកៅ-តក់សំដៅទៅជាយដែន ទាហានខ្មែរ-បារាំងម្នាក់ដែលធ្លាប់ជួយឥស្សរៈ បានឲ្យថ្នាំនិងជួយរុំរបួស ។ គេនាំកៅ-តក់ឆ្លងដែនចូលទៅស្រុកថៃ ទៅបាងកកដេកព្យាបាលនៅក្នុងពេទ្យមួយនៅត្រើយខាងលិចទន្លេចៅប្រះយ៉ា ឈ្មោះសិរីរ៉ាត់ (តាមសំនៀងភាសាថៃ បើខ្មែរថា សិរីរដ្ឋ) អ្នកដែលនាំកៅ-តក់ទៅព្យាបាល និងនៅបំរើក្នុងពេទ្យថៃនោះ គឺមួយឈ្មោះ សំ-ផុត (ជីដូនមួយនិងលោកប៉ាន់-សុធី) ដោយផ្លាស់ប្តូរគ្នាជាមួយឈ្មោះផល-ប៊ុនតូ (សព្វថ្ងៃរស់នៅ **Puyallup** *រដ្ឋវ៉ាស៊ិនតោន) ។ ឯសៀវភៅ* **HoOW POL POT CAME TO POWER** *និង* **Channa** *ថា កៅ-តក់មកដេកពេទ្យស្រុកខ្មែរទៅវិញ ។ បើកៅ-តក់ដេកពេទ្យស្រុកខ្មែរ ក៏នឹងត្រូវទាហានខ្មែរ-បារាំងចាប់សម្លាប់ចោលជាមិនខាន ក្នុងដើម (ថ្ងៃ១៣ កុម្ភៈ តាមឯកសារក្រសួងសម្ងាត់បារាំង) ឆ្នាំ១៩៥១នោះ ។*

មួយទៀតយួនវៀតមិញបានទាំងយកក្មួយលាវកែវ-មុនីពីរនាក់ទៅបញ្ជូកទ្រឹស្តីយួនូបនិយកម្មនៅហាណូយទៀតផង មួយឈ្មោះ បូ និងមួយទៀតឈ្មោះឈឿង ដោយធ្វើដំណើរចូលទៅស្រុកថៃ វាងទៅចូលខាងពោធិសាត់ កំពត ទៅតាកែវ រួចទៅស្រុកយួន ។ ឯឈ្មោះ ផល-ប៊ុនតូ (សព្វថ្ងៃរស់នៅរដ្ឋវ៉ាស៊ិនតោន) ក៏ប្រុងប្រៀបរៀបចំខ្លួនចេញពីឧត្តរមានជ័យទៅស្រុកសៀម រួចបន្តទៅហាណូយទៀត តែក្រោយដឹងថា ពួកលាវកែវ-មុនីចូលដៃជាមួយយួន និងមានភ្នាក់ងារយួនវៀតមិញនៅធ្វើការជាមួយក្នុងក្រុមស្តួលដឹកនាំផងនោះ ក៏ក្រាញមិនព្រមទៅ ។ សៀវភៅ **HOW POL POT CAME TO POWER** *សរសេរត្រង់ទំព័រ៩៥ ថាកៅ-តក់និងលាវកែវមុនីឈ្លោះគ្នាដោយសារប៉ុក-ឃុនយកប្រាក់៦០០ពាន់រៀល សំរាប់ទិញកាំភ្លើង និងដោយសារកៅ-តក់ធ្វើបាបប្រជាជន ។ អ្នកនិពន្ធចៀសវាងមិនសរសេរពីជំរឿតជំរែកយួនមកក្នុងចលនាខ្មែរឥស្សរៈទេ ពេលនោះស៊ីវ-ហេងបានចេញទៅរៀននៅហាណូយផុត ។*

ក្នុងការទាក់ទាញយកពួកខ្មែរឥស្សរៈតំបន់សៀមរាប-បាត់ដំបង ហូ-ជីមិញបានចាត់ភ្នាក់ងារចំនួនប្រាំនាក់។ មេដឹកនាំនេះមានឈ្មោះថា អ៊ុងស៊ឹង (**Nguyen Thanh Son** *) ។ ដើម្បីសំរេចកិច្ចការនេះ ពួកភ្នាក់ងារយួនបានរកស្រីពីរនាក់ ដែលមានអ្នកស្រុកចូលចិត្តស្រឡាញ់ស្តាប់ច្រើន គឺម្នាក់ឈ្មោះ ម៉ា-មូន ត្រូវជាម្តាយមីងកៅ-តក់ទៅនិយាយទាក់ទាញកៅ-តក់ឲ្យបានដោយឲ្យប្រាក់មួយចំនួនយ៉ាងធំទៅម៉ា-មូន ដើម្បីចៀសវាងដើម្បីចៀសវាងក្រែងគេដឹង លុយនោះយួនខ្ចប់នឹងស្លឹកចេក តែផល-ប៊ុនតូសព្វថ្ងៃនៅរដ្ឋវ៉ាស៊ិនតោនជាក្មួយម៉ា-មូនបានលប*

មើលឃើញ ។ កៅ-តក់បានប្រកែកដាច់អហង្កានឹងការបញ្ចុះបញ្ចូលដែលម៉ា-មូនខំនិយាយលួងលោមបញ្ចុះបញ្ចូល តាមបំណងរបស់ភ្នាក់ងារយួនវៀតមិញនោះ រហូតទាញកាំភ្លើងរកបាញ់ម៉ា-មូនចោលទៀតផង ។ ដោយគំរោងការបរាជ័យ មេភ្នាក់ងារហូ-ជីមិញឈ្មោះអ៊ុងស៊ឹង ក៏ឲ្យគ្នាវាម្នាក់ឈ្មោះ ង្វៀង មកទាក់ទងជាមួយយាយទុំ-ឃុន (នៅភូមិត្រុំ ឃុំជ្រោយនាងងួន ស្រុកស្រីស្នំ) ទៀត ដែលមានអ្នកស្រុកចូលចិត្តរាប់អានស្តាប់ច្រើន និងជិតដិតជាមួយកៅ-តក់ផង ។ យួនង្វៀងនោះបានស្កាត់រកជួបកៅ-តក់នៅជំរំទ័ពឥស្សរៈនៅព្រៃឈ្មោះត្រពាំងក្លែងពណ៌ជាច្រើនដងង តែកៅ-តក់បានឲ្យពួកទ័ពឥស្សរៈដេញភ្នាក់ងារយួនវៀតមិញនោះចេញពីតំបន់នោះផង ។ កូនប្រុសទុំ-ឃុនពីរនាក់ (ទុំ-សង និង ទុំ-ស៊ីន) សព្វថ្ងៃរស់នៅ **Everett** *រដ្ឋវ៉ាស៊ិនតោន ជាសាក្សីដែលបាននៅជាប់ជាមួយនឹងកៅ-តក់ ពេលបាញ់គ្នាជាមួយពួកលាវកែវ-មុនីនៅត្រង់ភូមិក្រូចចារ ឧត្តរមានជ័យនោះ ។*

ឆ្នាំ១៩៤៦ បារាំងយកបាត់ដំបង សៀមរាបវិញ ពួកអ្នកមានខ្លួនប្រឆាំងបារាំងដូចជាម៉ា-មូន, ទុំ-ឃុន, កៅ-តក់... ក៏ដឹកនាំបញ្ជូនប្រពន្ធកូនចៅទៅរស់ខេត្តសុរិន ស្រុកសៀម ឯប្រុសៗនៅតែធ្វើសកម្មភាពចលនាខ្មែរឥស្សរៈតំបន់ឧត្តរមានជ័យ សំរោងចុងកាល់ដដែល រហូតមកដល់ឆ្នាំ៥១ ទើបបានជួបត្រូវរ៉ូវគ្នានឹងក្រុមសឹង-ង៉ុកថាញ់ ។ ក្រោយសន្និសិទហ្សឺណែវឆ្នាំ១៩៥៤ ក៏វិលត្រឡប់មករស់នៅក្នុងស្រុកខ្មែរវិញខ្លះនៅសំរោងចុងកាល់ ឧត្តរមានជ័យ ខ្លះមករស់នៅក្រឡាញ់កំពង់ថ្កូវវិញ ដូចជាកៅ-តក់ជាដើម លើកលែងតែយាយម៉ា-មូន ដែលក្លាយជាអ្នកមានបង្គួរ (ដោយសារលុយយួនវៀតមិញឲ្យ) ក៏រស់នៅសុរិនរហូត ហើយជរាស្លាប់ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៧ ។ កាលសាធារណរដ្ឋរលំឆ្នាំ១៩៧៥ នាយទាហាន ចៅហ្វាយខេត្ត រត់ចូលទៅស្រុកសៀម ម៉ា-មូនបានទៅជួបហើយនិយាយថា ៖ « ពួកអស់លោកធ្វើរដ្ឋប្រហារទម្លាក់សីហនុ ពេលសីហនុនៅក្នុងស្រុកលោកមិនធ្វើទេ លោកទុកឲ្យសីហនុចេញពីស្រុក ទើបលោកនាំគ្នាទម្លាក់ រហូតសីហនុចូលជាមួយយួន ជាមួយខ្មែរក្រហម លោកច្បាំងម៉េចនឹងឈ្នះ » ។

រហូតដល់ឆ្នាំ១៩៥៥ កៅ-តក់ដែលប្រុងឈរជាបេក្ខជនតំនាងរាស្ត្រជាមួយប៉ុក-ឃុន, លាវកែវ-មុនី ក៏ត្រូវសម្តេចបញ្ជាមកដាប-ឈួន ឲ្យសម្លាប់កៅ-តក់ចោលក្នុងខែមករា ត្រូវនឹងខែបុស្ស ឆ្នាំមមីរ បើតាមសំដីឲ្យការរបស់អ្នកស្រីហង្ស-ធុនហាក់ ជាកូនស្រីកៅ-តក់ សព្វថ្ងៃរស់នៅរដ្ឋ **Oregon** *និងអ្នកស្រីអ៊ីវ-យ៉ាង នាដើមកៅ-សាវៃ ជាក្មួយកៅ-តក់, សព្វថ្ងៃរស់នៅក្រុងប៉ារីស៍ ស្រុកបារាំង បានចូលរួមទាំងចលនាខ្មែរឥស្សរៈ ទាំងជួយបំរើ*

ចលនាសឹង-ង៉ុកថាញ់ (បំរើបាយទឹកលោកសឹង-ង៉ុកថាញ់) កាលពីវ័យជំទង់ និងបានស្គាល់គ្រួសារលោកស៊ីវ ហេង, ភរិយាឈ្មោះផុស-អ៊ីង និងកូនប្រុសបងឈ្មោះលាង-ម៉ានិត យ៉ាងជិតដិតទៀតផង ។

សៀវភៅចរិតខ្មែររបស់លោកប៊ុណ្ណ-ចន្ទម៉ុលសរសេរថា ប្រសិនកៅ-តក់មានកាំបិតឬដំបងជាប់នឹងដៃនោះ គ្មាននរណាអាចចូលជិតគាត់បានឡើយ ។ មនុស្សដាប-ឈ្មួនឈ្មោះដោយរ៉ែម (ធ្មេញមាសពេញមាត់) ខ្លាចប្រយុទ្ធមិនឈ្នះក៏បាញ់សម្លាប់កៅ-តក់ទៅ ។ ខ្មោចចោលនៅទីនោះជាងបីថ្ងៃគ្មាននរណាហ៊ានទៅជិតឡើយ។ បីថ្ងៃក្រោយមក ទើបក្រុមគ្រួសារទៅលបលួចយកសពមកបញ្ចុះស្ងាត់ៗនៅវត្តទ្រង់បាត្រ ជិតផ្នូរក្មួយអុន ដែលធ្លាក់ពីលើឡានហ្ស៊ីបស្លាប់ជាង១០ថ្ងៃមុននោះ ។ បីឆ្នាំក្រោយ ទើបក្រុមគ្រួសារហ៊ានទៅគាស់សពទាំងពីរមកបូជាធ្វើបុណ្យឧទ្ទិសកុសលនៅក្នុងវត្តទ្រង់បាត្រ ។

ឯក្រុមស៊ីវ-ហេង, ប្រាក់-ខាន់ (សម័យលន់-នល់គាត់ពាក់ស័ក្តិបួន ធ្វើចៅហ្វាយស្រុកបាណន់), ឡាច-សារេន (អាចារ្យសារេន), ឡាច-សាវ៉ន, មូល-សម្បត្តិ, អាចារ្យប្រេស, ប៊ុង-ភឿក, លាវកែវ-មុនី, ម៉ា-មួន (ម្តាយមីងកៅ-តក់), ម៉ី-ផ្ទូ, រុង-លើតជាដើម... បានទាក់ទងជាមួយយួនវៀតមិញ ដោយសារចាញ់ឧបាយឃោសនារបស់ពួកហូ-ជីមិញ និងដោយចង់បានកាំភ្លើងពីយួនមកវាយអាណានិគមបារាំងផង (២០) និងម្យ៉ាងទៀត ដោយសារយួនឃើញខ្មែរកំពុងបាត់មេដឹកនាំ (បារាំងចាប់សឹង-ង៉ុកថាញ់និរទេសទៅស្រុកបារាំងនៅPoitier) យួនក៏ឆ្លៀតឱកាសដ៏កំរនេះជ្រៀតជ្រែកចូលក្នុងស្នូលដឹកនាំខ្មែរឥស្សរៈ ដោយប្រើលុយផង និយាយបញ្ចុះបញ្ចូលផងចាក់ពួកខ្មែរឥស្សរៈឲ្យឈ្លោះគ្នា និងរកកល្បិចសម្លាប់ខ្មែរ ដែលមិនព្រមចុះចូលជាមួយយួនវៀតមិញចោលឲ្យអស់ ។

ក្នុងឆ្នាំ១៩៤៧ លោកស៊ីវ-ហេងបានទៅអន្ទងបញ្ចុះបញ្ចូលក្មួយបង្កើតរបស់ភរិយាលោកម្នាក់ឈ្មោះរុង-លើត ដែលជានិស្សិតនៅមហាវិទ្យាល័យធម្មសាត (សំនៀងថៃ បើខ្មែរគឺមហាវិទ្យាល័យធម្មសាស្ត្រ ឬមហាវិទ្យាល័យច្បាប់) នាក្រុងបាងកក (១០) ។

ពួកក្រុមលោកស៊ីវ-ហេងនេះក៏បានក្លាយទៅជា « ខ្មែរវៀតមិញ » តែនៅក្នុងការឃុំគ្រងដឹកនាំដោយយួនវៀតមិញ ។ ទីតាំងរបស់ពួកនេះនៅតំបន់សំឡូត ក្រញូង ខេត្តបាត់ដំបងជិតទល់ដែនសៀម ។ សេចក្តីបញ្ជាក់របស់លោកប៊ុណ្ណ-ចន្ទម៉ុលក្នុងសៀវភៅ « ចរិតខ្មែរ » ក៏បានសារភាពថា ខ្មែរឥស្សរៈមានការទាក់ទងជាមួយយួនវៀតមិញដែរ (១១) ។

ដោយសារមានទំនាស់ចង់ធ្វើធំតែរៀងខ្លួននោះ ខ្មែរឥស្សរៈក៏បាក់បែកគ្នាអស់។ ដាប-ឈ្មួនទៅតាំងទីនៅភ្នំគូលែន, កៅ-តក់នៅភ្នំដងរែក ឧត្តរមានជ័យ ក្រឡាញ់

(២០) តាមសំដីឲ្យការរបស់លោកលាង-ម៉ានិត ត្រូវជាកូនប្រុសច្បងសពលោកស៊ីវ-ហេង សព្វថ្ងៃរស់នៅរដ្ឋនីវ-យ៉ក សហរដ្ឋអាមេរិក ។

(១០) រុង-លើត (ជាឈ្មោះថៃ) នេះឯងដែលក្រោយមកគេស្គាល់ថា នួន-ជា ឯឈ្មោះដើមគឺឡៅ-បេងគន ផ្ទះនៅខាងលើវត្តគរបន្តិច ចម្ងាយប្រហែលជា២គីឡូម៉ែត្រពីផ្សារលើបាត់ដំបង ។

(១១) សូមអានសៀវភៅ « ចរិតខ្មែរ » របស់ប៊ុណ្ណ-ចន្ទម៉ុល ត្រង់ទំព័រ៨១ ។

សៀមរាប ។ នៅបាត់ដំបងមានលាវកែវ-មុនី, ស៊ីវ-ហេង, មូល-សម្បត្តិ, ប៊ុង-គឿ

ដោយសារមានទំនាស់ចង់ធ្វើធំតែរៀងខ្លួននោះ ខ្មែរឥស្សរៈក៏បាក់បែកគ្នាអស់។ ជាប-ឈួនទៅតាំងទីនៅភ្នំគូលែន, កៅ-តក់នៅភ្នំដងរែក ឧត្តរមានជ័យ ក្រឡាញ់ សៀមរាប ។ នៅបាត់ដំបងមានលាវកែវ-មុនី, ស៊ីវ-ហេង, មូល-សម្បត្តិ, ប៊ុង-គឿកជាដើម ។ ខេត្តកំពង់ធំមាន ងួន-ហុង, សាឡុត-ឆាយ (១២), ស័ក្តិបីស៊ាប ក្រោយមកមានចូលពីភ្នំដងរែកថែមម្នាក់ទៀតឈ្មោះម៉ែន ដែលយករហស្សនាមថា ម៉ែនកែនផែនដីឥសីអគ្គីនេត្រ ។ ឯស័ក្តិបីស៊ាបក្រោយមកមិនចូលរួមជាមួយសឺង-ង៉ុកថាញ់ទេ នៅឯកាជាមួយកូនទ័ពឥស្សរៈ ដោយយកលេសថា វិន័យចលនាលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់តឹងតែងពេក ។ ពួកខ្មែរវៀតមិញនៅតំបន់បូព៌ា នៅខាងស្វាយរៀង ព្រៃវែង ដូចជា សោម-ភឹម, ក្រុមហេង-សរិន... ក៏មិនចូលរួមជាមួយសឺង-ង៉ុកថាញ់ដែរ ដោយយួនបានអប់រំប ញ្ចូលទ្រឹស្តីឲ្យបំរើវាទៅហើយ ។ ខេត្តកំពង់ស្ពឺ មានច័ន្ទរង្សីនៅបន្ទាយច្បារមន, សាវ៉ាង-វង្ស (ឥស្សរៈគាំទ្របារាំង), ពុត-ឆាយ នៅចន្លោះភ្នំត្នោតពងមកតំបន់បាត់ដឹង ភ្នំប្រសិទ្ធិ ។ ខេត្តកំពង់ចាមមានសោម-ភឹម, អាចារ្យឃឹមេចោរ ។ ខេត្តកំពតមានណុប-បូផាន, អាចារ្យមៀន (សឺង-ង៉ុកមិញ) ក្រោយមកមាននិស្សិតពីស្រុកបារាំងមកចូ លរួមទៀតគឺ វិស្វករជី-គិមអាន និងសាឡុត-សរ (ប៉ុល-ពត) ។

យើងឃើញថា ក្នុងពេលដែលខ្មែរបាត់មេ យួនវៀតមិញបានលូកដៃចូលមកជ្រៀតជ្រែកបញ្ចុះបញ្ចូលយកខ្មែរឥស្សរៈ ខ្មែរវៀតមិញបាន ហេតុនេះហើយទើបលោកថាញ់មិនអាចធ្វើការបង្រួបបង្រួមចលនាខ្មែរឥស្សរៈទាំងអស់ក្នុងប្រទេសខ្មែរបាន ។

* * *

(១២) សាឡុត-ឆាយ ត្រូវជាបងបង្កើតរបស់សាឡុត-សរ (ប៉ុល-ពត) ។

ចលនាតស៊ូលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់

ដោយអន្តរាគមន៍ពីក្រុមបក្សប្រជាធិបតេយ្យ និងគំហើញពួកវៀតមិញចូលមក ជ្រៀតជ្រែកខ្លាំងក្លាផងនោះ សម្តេចសីហនុបានសុំបារាំងអនុញ្ញាតឲ្យលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់បានវិលត្រឡប់មកមាតុភូមិវិញ ដោយសន្យាថាមិនចូលឡូកឡំរឿងនយោបាយទៀតឡើយ ។

លោកសឺង-ង៉ុកថាញ់បានចូលមកស្រុកខ្មែរវិញនៅថ្ងៃទី២៩តុលា ១៩៥១ ។ ថ្ងៃនោះឯង មេដឹកនាំយួនបានឲ្យភ្នាក់ងារគេដែលជាកូនចិញ្ចឹមនិងជាបំរើផ្ទាល់លោករ៉ាយម៉ុង វាយសម្លាប់លោក Jean de Raymond ពេលលោកកំពុងសំរាន្ត ។ ឯសៀវភៅ How Pol Pot came to power បានសរសេរត្រង់ទំព័រ៩៥ ថាគឺជាបក្សពួកលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ ជាអ្នកសម្លាប់ទេវិញ ។

ក្រោយពីជួបជុំគ្នាជាមួយលោកប៉ាច-ឈឺន, ស៊ឹម-វ៉ា និងពួកប្រជាធិបតេយ្យមក ក៏ស្រុះមតិគ្នាថា ត្រូវតែចេញទៅព្រៃប្រមូលបង្រួបបង្រួមខ្មែរឥស្សរៈវាយបារាំងដើម្បីឯករាជផង និងកុំឲ្យយួនចូលមកលូកដៃក្នុងរឿងខ្មែរបានផង ។

លោកសឺង-ង៉ុកថាញ់

សូមជ្រាបថាកាលលោកថាញ់នៅជាជននិរទេសឯស្រុកបារាំងនោះ លោកបានទាក់ទងប្រឹក្សាជាមួយបញ្ញវ័ន្តខ្មែរក្មេងៗ ដែលបានទៅសិក្សានៅស្រុកបារាំងមានលោកហង្ស-ធុនហាក់, លោកអ៊ីវ-យ៉ាំងជាដើម... ហើយបានស្គាល់ចិត្តថ្លើមគ្នាជាមុន ។ ពេលមកស្រុកខ្មែរវិញ លោកថាញ់បានចាត់ឲ្យលោកអ៊ីវ-យ៉ាំងទៅរកមើលកន្លែងដែលអាចធ្វើមូលដ្ឋានតស៊ូបាន ។ លោកអ៊ីវ-យ៉ាំងបានទៅរកមើលឃើញទីកន្លែងពីរ ៖

១- តំបន់កំពង់ស្ពឺ ភ្នំឱរ៉ាល់ តែជាកន្លែងពិបាកតម្លើងប៉ុស្តិ៍វិទ្យុផ្សាយសម្លេងផង ជាតំបន់ដែលប្រជាជនមិនសូវជ្រួតជ្រាបនឹងចលនាតស៊ូរំដោះជាតិ ពីអាណានិគមផង និងជាតំបន់ដែលពិបាកក្នុងការទាក់ទងជាមួយពិភពបរទេសដើម្បីរកជំនួយផង

២- តំបន់សៀមរាប អូរស្មាច់ ភ្នំដងរែក : ជាទីកន្លែងល្អអាចតាំងជាមូលដ្ឋានបាន ព្រោះប្រជាជនក៏ភ្ញាក់រលឹកច្រើន ដោយមានចលនាខ្មែរឥស្សរៈតាំងពីឆ្នាំ១៩៤៥ផង ជាទីអាចតម្លើងប៉ុស្តិ៍វិទ្យុផ្សាយសម្លេងបានស្រួល ហើយនិងជាផ្លូវមួយអាចទាក់ទងជាមួយពិភពបរទេសតាមរយៈស្រុកសៀមផង ។ ហេតុនេះហើយទើបលោកថាញ់សំរេចយកអូរស្មាច់ ធ្វើជាមូលដ្ឋានតស៊ូជាមួយបារាំងដើម្បីឯករាជ្យ ។ លោកអ៊ីវ-យ៉ាំងបាននិយាយត្រូវរ៉ូវគ្នាជាមួយមេខ្មែរឥស្សរៈកៅ-តក់ និងទីប្រឹក្សាសាមុត-ប៊ុនថាន់ (១២) រួចជាស្រេច ស្របពេលនឹងការតថ្លៃរបស់លោកលន់-នល់ជាចៅហ្វាយខេត្តបាត់ដំបង ។

នៅថ្ងៃទី៩ មិនា ១៩៥២ វេលាម៉ោង១ភ្លឺ លោកថាញ់បានចាកចេញពីក្រុងភ្នំពេញ ដោយមានសហការីរួមដំណើរគឺ លោកអៀវ-ស៊ីចូវ, ហង្ស-ធុនហាក់, គាំ-រ៉េត និងសាំង-សាវ៉ាត (១៣) តាមរថយន្តស៊ីត្រូអែនបីរបស់លោកថាញ់, លោកអៀវ-ស៊ីចូវ និងគាំ-រ៉េតផ្ទាល់ ។ ថ្ងៃទី១០ ទាំងអស់គ្នាបានទៅដល់គោកត្រុំ នៅចន្លោះក្រឡាញ់និងព្រៃជ្រូក ។ ពេលនោះកៅ-តក់និងសាមុត-ប៊ុនថាន់ បានជិះសេះមកចាំទទួល

(១២) លោកសាមុត-ប៊ុនថាន់សព្វថ្ងៃរស់នៅក្រុងឡងប៊ីចរដ្ឋកាលីហ្វ័រនិញ៉ា ។

(១៣) លោកសាំង-សាវ៉ាតបាននិពន្ធរឿងប្រលោមលោកពីរដ៏ពិរោះចាប់ចិត្ត ស្នេហាខ្ពង់ខ្ពស់ឧត្តមគតិស្នេហាជាតិមោះមត់ គឺរឿង « តេជោក្រហម » និង « មហាចោរនៅទល់ដែន » ។ រឿងមហាចោរនៅទល់ដែននេះ កាលពីដំបូងបោះជាពីរខ្សែ តែនៅឆ្នាំ១៩៧២ ក្រុមសារពត៌មាន « នគរធំ » បានប្រមូលបោះរួមគ្នាតែមួយសៀវភៅទៅវិញ ។ ក្នុងរឿងមហាចោរនៅទល់ដែន វិសេសក្លាហាន ឪពុកនាងទេវី (សង្សារមានន្ទ) ជាតំណាងលោកសឹង-ង៉ុកថាញ់តែម្តង ព្រោះត្រង់វគ្គដែលលោកឲ្យពរកូន ត្រង់ទំព័រ៨៦ គឺជាសំដីលោកថាញ់ដែលតែងតែនិយាយឲ្យពរគូស្វាមីក្នុងជួរតស៊ូរបស់លោក ។ លោកសាំង-សាវ៉ាត បានត្រូវលោកសេក-សំអៀត (បច្ចុប្បន្នជាសមាជិកព្រឹទ្ធសភារបបហ៊ុន-សែន) ចាប់យកទៅសម្លាប់ចោលក្នុងថ្ងៃ២០-២១ មករា ១៩៥៩ រួមគ្នានឹងការចាប់ចងក្នុងថ្ងៃជាមួយគ្នា នៃពួកអតិតខ្មែរឥស្សរៈជាម្ភៃនាក់ផ្សេងទៀត ។ ឯអ្នកខ្លះទៀតបានគេចរត់ទៅស្រុកយួនខាងត្បូង រួមធ្វើជា «ខ្មែរសេរី» ជាមួយលោកសឹងង៉ុកថាញ់ ។ ខ្លះទៀតត្រូវជាប់គុកដូចជា លោកអ៊ីវ-យ៉ាំង, គាំ-រ៉េត, ដួង-ច័ន្ទសារាតជាដើម...។ អ្នកដែលត្រូវគេសម្លាប់ជាមួយលោកសាំង-សាវ៉ាតគឺ ៖ ទាវ-ទឹងសាន, គ្រូមួន, សារី, អាចារ្យប្រុក តាមសំដីអ្នកស្រីអ៊ីវ-យ៉ាំងថា លន់-ណុនជាអ្នកទៅចាប់អ៊ីវ-យ៉ាំង ក្នុងវេលាយប់ម៉ោងប្រាំបី ថ្ងៃទី២០ មករា១៩៥៩ ។

ហើយនាំចុះតាមផ្លូវរទេះទៅក្នុងព្រៃ ។ ថ្ងៃនោះឡានមួយត្រូវខូចដោយដាច់ចង្កូត ក៏នាំគ្នារុញលាក់ទុកក្នុងព្រៃកុំឲ្យបារាំងដឹងដាន ។ ថ្ងៃបន្ទាប់ បានមកសំណាក់នៅក្នុងវត្តជ្រោយនាងងួនខួងបីម៉ោងក៏ឮសូរកាំភ្លើងបាញ់ចំរុះនៅក្រឡាញ់ ទាំងអស់គ្នាក៏បន្តដំណើរទៅមុខទៀត ។

ពីរថ្ងៃក្រោយមក លោកអ៊ីវ-យ៉ាងបានយករថយន្តឡង់រ៉ូវែរមួយដឹកប៉ុស្តិ៍វិទ្យុផ្សាយសម្លេងមួយពីក្រសួងឃោសនាការ (លោកប៉ាច-ឈឿនជារដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងឃោសនាការ) មកឈប់នៅភូមិទ្រង់បាត្រ (ក្រឡាញ់) ។ អ្នកទាំងអស់គ្នាក៏ទៅជួបជុំគ្នានៅខាងកើតស្រុកចុងកាល់ត្រង់ស្ទឹងដាច់ តាមដងស្ទឹងស្រែង រួចយកប៉ុស្តិ៍វិទ្យុទៅតម្លើងនៅត្រង់កូនភ្នំរូងស្លដែកពីបូរាណជាបណ្តោះអាសន្នសិន ដោយលោកប៉េង-គិតជាអ្នកតំលើង ។

លោកសឹង-ង៉ុកថាញ់បានដាក់ឈ្មោះចលនារបស់លោកថា ៖ « ចលនាឥស្សរៈរួមខ្មែរបំរើជាតិ » ដែលមានបាវចនា : ឯករាជ្យ-ប្រជាធិបតេយ្យ-សង្គមខ្មែរថ្មី-វិន័យថ្លៃថ្នូរ-ក្លាហាន ។ ឯការចាត់តាំងក្នុងចលនាតស៊ូមានដូចតទៅ ៖

១- លោកសឹង-ង៉ុកថាញ់ ជាប្រមុខចលនា ។

២- លោកអៀវ-ស៊ីចូវ ជាប្រមុខរង ជាអ្នកចងក្រងទ្រឹស្តីក្បួនចលនាតស៊ូវិន័យ
និងការទទួលខុសត្រូវ ខាងផែនការនយោបាយបង្រួបបង្រួមពួកអ្នកតស៊ូខ្មែរឥស្សរៈ ។

៣- លោកអាចារ្យខៀវ-ជុំ (១៤) ជាអគ្គលេខាធិការ មានលោកយន់-ហ៊ាងជាភូឈ្នួយ ។

៤- លោកហង្ស-ធុនហាក់ ទទួលខុសត្រូវខាងផ្នែកអប់រំ វប្បធម៌ សិល្បៈ និងរៀបចំក្រុមល្ខោនអប់រំដាស់សតិអ្នកតស៊ូ និងប្រជារាស្ត្រនៅតំបន់នោះ ។

៥- លោកអ៊ីវ-យ៉ាង ជាមេបញ្ជាការគ្រប់គ្រងទទួលបន្ទុកខាងផ្នែកសន្តិសុខទូទៅ (១៥) និងមេបញ្ជាការភូមិភាគបស្ចឹមទិស (ខេត្តបាត់ដំបង ពោធិសាត់)

៦- លោកប៉េង-គិត ជាអ្នកបច្ចេកទេសខាងតំលើងនិងជួសជុលប៉ុស្តិ៍វិទ្យុផ្សាយសម្លេង ។
លោកឃី-តាំងលីម ទទួលខុសត្រូវរៀបចំខាងកម្មវិធីផ្សាយសម្លេងចំរៀងចលនាតស៊ូ ភ្លេង អត្ថាធិប្បាយនយោបាយ និងជំហរចលនាតស៊ូដើម្បីឯករាជ្យ ប្រឆាំងអាណានិគមបារាំង (បច្ចុប្បន្នធ្វើជារដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងសាធារណការនៃរដ្ឋាភិបាលហ៊ុន-សែន) ។

(១៤) លោកអាចារ្យខៀវ-ជុំ កាលឆ្នាំ១៩៤២ បានភៀសជាមួយអាចារ្យអ៊ុក-ជា ទៅគង់នៅស្រុកសៀម (ក្រុងបាងកក) ក្នុងសម័យដែលបារាំងចាប់អាចារ្យហែម-ចៀវ ។ ពេលលោកសឹង-ង៉ុកថាញ់វិលមកពីស្រុកបារាំង (អន្តរាគមន៍ពួកប្រជាធិបតេយ្យ) ហើយចូលព្រៃ (ឆ្នាំ១៩៥២) លោកអាចារ្យខៀវ-ជុំបានចូលមករួបរួមជាមួយ តែលោកពុំបានលាចាកសិក្ខាបទទេពេលនោះ
(១៥) នាទីមេបញ្ជាការគ្រប់គ្រង គឺទទួលខុសត្រូវខាងរដ្ឋបាលស៊ីវិល សង្គមកិច្ច និងខាងនយោបាយ ។

៧- លោកដួង-ច័ន្ទសារ៉ាត (១៦) ជានាយអគ្គសេនាធិការកងទ័ព មានភូឈ្មួយ ឬអគ្គសេនាធិការរងគឺលោក លាវ-ធានសឺ (១៧) ។

៨-លោកកៅ-តក់ ជាមេទ័ពនិងជាមេបញ្ជាការសឹកឃោឍភូមិភាគបស្ចឹមទិស។

៩- លោកសាំង-សាវ៉ាត (ក្រោយឆ្នាំ១៩៥៤ ជាចាងហ្វាងសារពត៌មានខ្មែរ ជាអ្នកនិពន្ធរឿង «តេជោក្រហម» និង «មហាចោរនៅទល់ដែន» ។ ដើមឆ្នាំ ១៩៥៩ ត្រូវអតិតស័ក្តិបីសេក-សំអៀតសម្លាប់ចោល ។ លោកជាមេបញ្ជាការភូមិភាគឧត្តរទិស (សៀមរាប) មានលោកឡឹក-សំអឿន (រហស្សនាម ផ្កាយព្រឹក, សព្វថ្ងៃរស់នៅរដ្ឋម៉ាស្សាឈូសែត) ជាភូឈ្មួយ ។

១០- លោកគាំ-ង៉េត មេបញ្ជាការគ្រប់គ្រង និងជាមេបញ្ជាការភូមិភាគព្យសានទិស (កំពង់ធំ, កំពង់ឆ្នាំង, កំពង់ចាម) ដែលមានមេបញ្ជាការប្រចាំខេត្តនិមួយៗ គឺលោកម៉ែន (១៨) (រហស្សនាមម៉ែនកែនផែនដីឥសីអគ្គីនេត្រត្រូវពួកប៉ូលីសអាណានិគមបារាំងព័ទ្ធចាប់សម្លាប់ក្នុងឆ្នាំ៥៣), លោកអ៊ុម-ស៊ីម (១៩) (ត្រូវជាបងលោកអ៊ុម-ហាក់, សព្វថ្ងៃធ្វើការនៅខាងក្រុមអវកាស NA

(១៦) លោកដួងច័ន្ទ-សារ៉ាត (អនុសេនិយទោ) និងលោកលាវ-ធានសឺ កាលនោះកាន់ទាហានមួយកងវរៈសេនាតូចនៅស៊ីសុផុន បាននាំទាហានព្រមទាំងអាវុធ ឡានសេអ៊ិមសេ១០ និងឡានហ្ស៊ីប២គ្រឿង រត់ទៅចូលរួមជាមួយលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ ។ ការប្រគល់អាវុធធ្វើនៅភូមិផ្អុង ស្រុកចុងកាល់ ខេត្តឧត្តរមានជ័យ ។ ឯទាហានដែលមិនព្រមតាមលោកៗបានអនុញ្ញាតឲ្យត្រឡប់មកជួបប្រពន្ធកូនវិញ សល់តែទាហាន៣០នាក់ដែលសុខចិត្តតាមលោក ។ ក្រោយមក ដោយមិនអាចទ្រាំបាននឹងការលំបាកស៊ីអត់ស៊ីឃ្លាន ដេកព្រៃ ព្រាត់ប្រពន្ធកូន ទាហានខ្លះក៏រត់ចេញថែមទៀត នៅសល់តែ៧នាក់ប៉ុណ្ណោះ ។

(១៧) ជាអនុសេនិយត្រី ជាកូនលោកលាវ-ធានស៊ូ មេឃុំកំពង់ថ្ម ស្រុកបារាយ ខេត្តកំពង់ធំ ។ ម្តាយឈ្មោះគៀល ។ លោកមានបងប្អូនប្រុសស្រីប្រាំបីនាក់គឺ ៖ លាវ-ធានអេង, លាវ-ធានស៊ី លាវ-ធានអៀម និងប្អូនស្រីពីរនាក់គឺ ៖ លាវ-គីមឈុន និងលាវ-គីមឈី ។ លាវ-ធានអ៊ីម និស្សិតវេជ្ជបណ្ឌិតឆ្នាំ១៩៥៥-៥៦ បានទាក់ទងស្នេហាអ្នកគ្រូខៀវ-ប៉ុណ្ណារី (ក្រោយមកជាប្រពន្ធទី១របស់ប៉ុល-ពត ដោយខ្វះមនោសញ្ចេតនាប្តីប្រពន្ធ ទើបក្នុងឆ្នាំ១៩៧៨ក្លាយជាឆ្កួតវក់ ប៉ុល-ពតក៏មានប្រពន្ធថ្មីទៀត) តែអ៊ុំគៀលជាម្តាយមិនយល់ព្រម ព្រោះមានរូបសម្បត្តិមិនស្អាតសមធ្វើជាកូនប្រសារគាត់ ។ ត្រង់នេះហើយដែលធ្វើឲ្យខៀវ-ប៉ុណ្ណារីតូចចិត្តនឹងខ្លួនឯង មានគំនិតសាំញ៉ាំ(complex)ស្អប់ពួកវណ្ណៈអ្នកមាន ជាហេតុឲ្យអ្នកគ្រូអភ័ព្វស្នេហ៍នេះស្របឃោបល់គ្នាជាមួយសាឡុត-សរ ដែលមានបំណងលាងជំរះសង្គមពុករលួយ និងកសាងសង្គមកុម្មុយនិស្តទៅតាមទ្រឹស្តីចំកួតលីលារបស់Karl Max និងទ្រឹស្តីម៉ៅនិយមរពើរវាយឆ្វេងហួសហេតុ

(១៨) លោកម៉ែន ជាឥស្សរៈដែលលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់បញ្ជូនមកពីភ្នំដងរែក មិនមែនជាខ្មែរឥស្សរៈពីមុនមកទេ ។

(១៩) លោកអ៊ុម-ស៊ីម ជាមិត្តលោកលាវ-ធានស៊ី បានចូលបន្លំធ្វើជាកូនទាហានលោកលាវ-ធានស៊ី ដើម្បីជារនុកក្នុងនាំរត់មកភ្នំដងរែក ។ កាលនោះ លោកសេង-ស៊ុនថៃ (ត្រូវលន់-ណុនធ្វើឃាតនៅថ្ងៃទី២៩ មិនា ឆ្នាំ១៩៧០ ដោយខ្លាចលោកធ្វើរដ្ឋប្រហារយកអំណាចទៅឲ្យលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់វិញ ក្រោយការប្រកាសទម្លាក់សម្តេចសីហនុរួច) ក៏បាននាំកូនទាហានរត់មកភ្នំដងរែកដែរ តែដោយគ្មានអ្នកនាំផ្លូវ ក៏ត្រូវបារាំងតាមមកទាន់ចាប់យកទៅវិញនៅត្រង់ភ្នំត្បែង-មានជ័យ ហើយបញ្ឈប់លែងឲ្យកាន់កូនទាហានទៀត ឲ្យទៅកាន់ខាងផ្នែកសម្ភារៈនិងនាំសារវិញ ។

SA, រដ្ឋ FLORIDA) និងលោកម៉ៅ-ថេន ។

ដោយសារសេចក្ដីអំពាវនាវនូវការបង្រួបបង្រួម, ខែសីហា១៩៥២ លោកងួន-ហុង មានភូឈ្មួយឈ្មោះសារិន និងសាឡុត-ឆាយ (២០) ខាងកំពង់ធំ បាននាំទាហានឥស្សរៈ១៥០នាក់ព្រមទាំងអាវុធផង មកចូលរួមជាមួយ ។ ឯនរោត្ដម-ច័ន្ទរង្សី ខាងកំពង់ស្ពឺ ក៏ចង់ទ័ពឥស្សរៈមកចូលរួមជាមួយដែរ តែលោកថាញ់បានសុំឲ្យច័ន្ទ-រង្សីតាំងនៅបន្ទាយច្បារមន (ខាងលិចក្រុងកំពង់ស្ពឺ)ដដែល ហើយលោកបានបញ្ជូនលោកអៀវ-ស៊ីចូវខាងនយោបាយ (២១) និងជំនួយខាងផ្នែកយោធាម្នាក់ឈ្មោះថែមទៅជួយ ។

ការលើកយកចលនាតស៊ូលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់មកអធិប្បាយត្រួសៗនេះ ខ្ញុំគ្រាន់តែចង់បញ្ជាក់ថា លោកថាញ់មានចិត្តស្នេហាជាតិមោះមុត ជាមេដឹកនាំគំរូម្នាក់ (រហូតសព្វថ្ងៃខ្មែរគ្មានមេដឹកនាំគំរូទេ) មាននិន្នាការខាងរបបសាធារណរដ្ឋសេរីនិយម ដែលជាគ្រោះថ្នាក់ចំពោះរបបរាជានិយមផ្ដាច់ការ ។ ការរៀបចំដ៏ខ្លាំងក្លានិងចំណុះចុះចូលនៃពួកបញ្ញវ័ន្តខ្មែរជាមួយលោកថាញ់ បានធ្វើឲ្យសីហនុបារម្ភខ្លាចបាត់បង់អំណាចក៏ចាត់ទុកលោកថាញ់ជាសត្រូវទី១របស់ទ្រង់ ។ ហេតុនេះហើយ បានជានៅក្រោយសន្និសិទហ្សឺណែវឆ្នាំ១៩៥៤ ពួកអន្តរជាតិបាននាំលោកថាញ់ចូលមកជិតដល់ក្រុងភ្នំពេញ តែសីហនុមិនព្រមទទួល ។ ចុងឆ្នាំ១៩៥៤ លោកថាញ់បានសរសេរលិខិតជនមកសីហនុសុំចូលមករួបរួមជាមួយ តែសីហនុមិនព្រមជាដាច់ខាត ហើយចាត់ទុកលោកថាញ់ជាជនក្បត់ជាតិ ព្រោះបានប្រឆាំងនឹងព្រះមហាក្សត្រ ។ មកតែពីលោកថាញ់មានចិត្តទោរទន់ មិនហ៊ានធ្វើឲ្យដួចរដ្ឋប្រហារថៃ (១៩៣២ ព្រះចៅទី៧រត់ទៅអឺរ៉ុប- ឆ្នាំ១៩៤១ ព្រះចៅទី៨ដែលប្រាថ្នាដណ្ដើមយកអំណាចមកវិញនោះត្រូវគេធ្វើគត) ដើម្បីចៀសវាងការសម្លាប់រង្គាលគ្នាឯង ទើបនយោបាយលោកត្រូវបរាជ័យ

(២០) សាឡុត-ឆាយ ត្រូវជាបងបង្កើតរបស់សាឡុត-សរ (ប៉ុល-ពត) ។

(២១) នៅឆ្នាំ១៩៥៣ ដោយចង់បានបុណ្យស័ក្តិ ច័ន្ទរង្សីបាននាំទាហាននិងអាវុធមកចុះចូលជាមួយសម្ដេច ដោយយកទាំងលោកអៀវ-ស៊ីចូវមកផង តែសម្ដេចមិនព្រមទទួល ព្រោះលោកអៀវ-ស៊ីចូវជាបក្សពួករបស់លោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ ហើយសីហនុបានឲ្យប៉ូលីសនាំលោកមកប្រគល់ឲ្យក្រុមភ្នំដងរែកវិញ ។ ឯពុត-ឆាយ តំបន់ខេត្តកណ្ដាល ភ្នំប្រសិទ្ធិក៏បានមកចុះចូលជាមួយសីហនុក្នុងរវាងឆ្នាំ១៩៥២-៥៣នោះដែរ ។ ឯដាប-ឈួន (ដាបជាពាក្យសៀមជាឋានន្តរស័ក្តិទាហានដោយ)បានចុះចូលជាមួយសីហនុតាំងពីឆ្នាំ១៩៤៩ ហើយសម្ដេចបានតែងតាំងឲ្យធ្វើជាស្ដេចត្រាញ់ ជាមេទ័ពត្រួតត្រាខេត្តសៀមរាបនិងកំពង់ធំ ។

(២២) ។ លោកថាញ់បានហាមដាច់ខាតមិនឲ្យសម្លាប់ខ្មែរគ្នាឯងទេ លោកតែងពោលបញ្ជាក់ថា ជាអន្ទាក់របស់ខ្មាំងយួនកុម្មុយនិស្តដែលចង់ឲ្យខ្មែរឈ្លោះគ្នា និងទាញខ្មែរបញ្ចូលក្នុងសហព័ន្ធឥណ្ឌូចិន ព្រោះហូ-ជីមិញកាលនៅជាកម្មករឯស្រុកបារាំង បានបបួលលោកម្តង ឲ្យបង្កើតចលនាតស៊ូរួមគ្នាយួន-ខ្មែរ-លាវ វាយអាណានិគមបារាំង តែលោកមិនព្រម ។ ក្រោយមក ពេលលោកបង្កើតចលនាឥស្សរៈរួមខ្មែរបំរើជាតិ ហូ-ជីមិញបានបញ្ជូនតំណាងបួននាក់ (ខ្មែរពីរនាក់យួនពីរនាក់) មកទាក់ទងលោកម្តងទៀត តែលោកនៅតែមិនព្រមចូលរួមជាមួយពួកយួនវៀតមិញជាដាច់ខាត ព្រោះខ្មែរមានតែខាតគ្មានចំណេញសោះ និងម្យ៉ាងទៀត លោកជាខ្មែរក្រោមដែលបានរស់នៅ និងស្គាល់ពុតត្បុតមេដឹកនាំយួនច្បាស់ណាស់ ។

ក្រោយមកទៀត ក្នុងឆ្នាំ១៩៥៧ លោកសឺង-ង៉ុកថាញ់បានសរសេរលិខិតចំនួនបី បរិយាយព្រមានពីដំណើរនយោបាយខុសរបស់សីហនុ ដែលកំពុងជឿតាមការល្បួងលោមរបស់ជូ-អេងឡាយនិងម៉ៅ-សេទុង ឲ្យសីហនុជួយហូ-ជីមិញក្នុងស-ង្គ្រាមរំដោះវៀតណាមខាងត្បូង ។ លិខិតទាំងបីនោះ បានបញ្ជាក់ប្រាប់សីហនុពីគ្រោះថ្នាក់យួនហូ-ជីមិញ វត្តមានកងទ័ពយួនកុម្មុយនិស្តនៅលើទឹកដីខ្មែរ ស្រុកខ្មែរនឹងក្លាយជាលានចំបាំងរវាងប្លុកសេរីនិងប្លុកកុម្មុយនិស្ត និងបមណងរបស់ហូ-ជីមិញក្នុងការលេបស្រុកខ្មែរ រួមធ្វើសហព័ន្ធឥណ្ឌូចិនទៀតផង ។ លិខិតទាំងបីនោះ សីហនុគ្មានបានយកចិត្តទុកដាក់សូម្បីបន្តិចសោះឡើយ ព្រោះជឿតាមការធានាអះអាងរបស់មេដឹកនាំចិន និងហូ-ជីមិញ ដែលសន្យាថានឹងគោរពបូរណភាពទឹកដីខ្មែរ និងគាំទ្រឲ្យសីហនុនៅលើអំណាចរហូត ។ ហេតុនេះដោយជឿសំដីបោកប្រាស់របស់មេដឹកនាំយួន១០០ភាគរយនោះ សីហនុនៅតែបន្តជួយយួនកុម្មុយនិស្តកាន់តែខ្លាំងឡើងៗថែមទៀត ។

(២២) ក្នុងរជ្ជកាលព្រះចៅ **Pracha Thipok, Rama VII** មានរដ្ឋប្រហារដកហូតអំណាចពីព្រះមហាក្សត្រដឹកនាំដោយ **Pya Bahol** និង **Song Varadeth** ។ ព្រះចៅប្រជាធីប៉ុកបានភៀសព្រះអង្គទៅអឺរ៉ុប (ស្វីស, អង់គ្លេស) ។ ជាសម័យលើកដម្លើងអំបូរថៃ ។ គេធ្វើការកែទម្រង់អក្សរសាស្ត្រថៃ កែតួព្យញ្ជនៈខ្លះដូចជា ខ, ឆ, ផ, ថ...។ ក្រុមអ្នកធ្វើរដ្ឋប្រហារបានបង្កើតក្រុមរាជានុសិទ្ធិឲ្យជំនួសរហូតដល់ឆ្នាំ១៩៤០ ទើបគេលើកព្រះចៅ **Ananda Mahidol** ឲ្យឡើងសោយរាជ្យជាព្រះចៅរជ្ជកាលទី៨ (**Rama VIII**) ។ មួយឆ្នាំក្រោយមក, ប្រហែលដោយសារព្រះចៅនេះមានបំណងដណ្តើមយកអំណាចរាជសិទ្ធិមកវិញនោះ ទើបត្រូវគេធ្វើគត ។ រួចហើយគេក៏អភិសេកព្រះចៅភូមិបុល អដុលតេជ រជ្ជកាលទី៩ (**Rama IX**) រហូតដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។ ប្រទេសថៃ, ថ្វីបើកើតក្រោយខ្មែរ (ឆ្នាំ១២៣៨នៃគ្រិស្តសករាជ) តែមេដឹកនាំថៃមានការវាងវៃកែប្រែប្រទេសទៅតាមទំនោរនៃនយោបាយសកលលោក (**Flexibility**)ទើបប្រទេសនេះនៅគង់វង់បាន ទាំងរបបរាជានិយមក៏គង់វង់ជានិមិត្តរូបរបស់ប្រទេសថៃរហូតសព្វថ្ងៃ ដោយព្រះរាជាមិនកាន់អំណាចដូចជាព្រះរាជនីអេលីហ្សាបែតដែរ ។

ឯកសារយោង - References

(1) អេង-សុត, ឯកសារមហាបុរសខ្មែរ ទំព័រ ១០៨៧-១០៨៨

(2) អេង-សុត, ឯកសារមហាបុរសខ្មែរ ទំព័រ ១០៩២-១០៩៣

(3) Georges Maspero, L'Empire Khmère - publié en 1904 - page 90

(4) អ៊ឹម-ធុំ, ពោរកំបោរ បោះពុម្ពឆ្នាំ១៩៦៦ ទំព័រ៣៨

(5) Georges Maspero, L'Empire Khmère - publié en 1904 - page 90

(6) Milton E. Osborne, the French presence in Indichina 1859 - published 1905 - page 90

(7) ឌ. គាម, ឧកញ៉ាវិណ្ណុឈ្យូក បោះពុម្ពឆ្នាំ១៩៧១ ទំព័រ៤៦-៥៩

(8) Etude Cambodgienne - 1967 Avril-Juin No 10, page 27-28

(9) ឌ. គាម, ឧកញ៉ាវិណ្ណុឈ្យូក បោះពុម្ពឆ្នាំ១៩៧១ ទំព័រ៧៨

(10) ឌ. គាម, ឧកញ៉ាវិណ្ណុឈ្យូក បោះពុម្ពឆ្នាំ១៩៧១ ទំព័រ១៨២

(10') មេទ័ពទន់ជាជីតាទួតខាងឪពុកខ្ញុំ តាមសេចក្ដីដំណាលពីជីតាខាងឪពុកនិងឪពុកខ្ញុំផ្ទាល់ថា តាទន់ជាមួយឧកញ៉ាមហាវិជ័យ ជាចៅហ្វាយស្រុកបានទ័ពវាយបារាំង បានលើកទ័ពទៅឡោមទ័ពបារាំងនៅលើភ្នំសន្ទុក ។ គ្រឿងខ្នុកតេជ: អាវតេជ: ដាវកំណាន់ខ្លួនខ្ញុំបានឃើញ ហើយដាវនោះ ខ្ញុំបានយកមករក្សាទុកផ្ទាល់ខ្លួន ដាវនោះត្រូវពួកប៉ុល-ពតពាយ័-យ្យទិសដកហូតយកនៅចុងឆ្នាំ១៩៧៨ ព្រោះខ្លាចប្រជាជនបះសម្លាប់ពួកវាវិញ សូម្បីតែពូថៅ កាំបិតផ្គាក់ ខ្វែវ ក៏ពួកវាដកហូតទុកដែរ នៅមុនពេលទ័ពយួនចូលឈ្លានពានស្រុកខ្មែរបន្តិច ។

(11) Etude Cambodgienne - 1969 Avril-Juin No 18, page 34
David P. Chandler, A History of Cambodia, Published 1983, page 144

(12) Etude Cambodgienne - 1969 Avril-Juin No 18, page 31

(13) Milton Osborne, the French presence in Indichina and Cambodia 1859-1905

(14) David P. Chandler, A History of Cambodia, Published 1983, page 154

(15) David P. Chandler, A History of Cambodia, Published 1983, page 159

(16) គង់-សម្ភារ, ព្រះគ្រូអាចារ្យហែម-ចៀវ, ទំព័រ ៣៣

(17) គង់-សម្ភារ, ព្រះគ្រូអាចារ្យហែម-ចៀវ, ទំព័រ ២៨

(18) William Shawcross, Side-Show, Published 1979, page 47

(19) William Shawcross, Side-Show, Published 1979, page 47

(20) ប៉ុណ្ណា-ច័ន្ទម៉ុល, ចរិតខ្មែរ, ទំព័រ២០

(21) William Shawcross, Side-Show, Published 1979, page 47

(22) David P. Chandler, A History of Cambodia, Published 1983, page 47

(23) ប៉ុណ្ណា-ច័ន្ទម៉ុល, ចរិតខ្មែរ, ទំព័រ២១

(24) ប៉ុណ្ណា-ច័ន្ទម៉ុល, ចរិតខ្មែរ, ទំព័រ៣៥

(20) ប៉ុណ្ណា-ច័ន្ទម៉ុល, ចរិតខ្មែរ, ទំព័រ៣៦

ជំពូកទី៣

គោលបំណង
របស់ហូ-ជីមិញ

នៅក្នុងវគ្គមុនៗយើងបានឃើញហើយថា ជនជាតិយួន មេដឹកនាំយួននៅតែបន្តសង្គ្រាមរហូត គ្មានសញ្ញាណាមួយបញ្ជាក់ថា ជនជាតិនេះឈប់ធ្វើសង្គ្រាមសោះឡើយ ។ សង្គ្រាមដែលជនជាតិនេះបានធ្វើមកអស់ប្រាំសតវត្សហើយនោះ គឺជាសង្គ្រាមពង្រីកទឹកដី សង្គ្រាមបង្រួបបង្រួមវៀតណាមខាងជើងនិងវៀតណាមខាងត្បូង ។ នគរចំប៉ា (១) បានត្រូវរលាយបាត់ពីផែនទីសកលលោកក្នុងឆ្នាំ១៦៩៦ យួនទុកតែខេត្តសាមលចាមពីរ, ជាសរគុណដល់មេទ័ពក្បត់ចាម ដែលជួយយួនឲ្យលេបស្រុកចាម, គឺខេត្តផានរី និងផាន់រ៉ាង ។ ខេត្តសាមលទាំងពីរនេះ ត្រូវយួនរំលាយទៀតក្នុងឆ្នាំ១៧២៥ (1) ។

តាំងតែពីមិនទាន់លេបស្រុកចាមរួចរាល់ស្រួលបួលផង ជនជាតិយួនបានចុះមកជានិគមជន ហើយមកតាំងទីលំនៅយ៉ាងស្ងៀមស្ងាត់ក្នុងខេត្តស្រកាត្រី ចង្វាត្រពាំង (២) នៅដើមសតវត្សទី១៧ ដោយសារតែការធ្វេសប្រហែសរបស់ចៅហ្វាយខេត្តខ្មែរនៅទីនោះ ហើយនិងដោយសារសង្គ្រាមរវាងរាជវង្សខ្មែរ ដែលឈ្លោះគ្នាដណ្ដើមរាជបល្លង្កនៅក្នុងឆ្នាំ១៦៥១ ។ ក្សត្រខ្មែរបានទៅសុំជំនួយទ័ពស្ដេចយួនឲ្យមកជួយច្បាំងយកអំណាចឲ្យខ្លួន ស្ដេចង្វៀង-វៀងក៏បញ្ជូនកងទ័ពយួនមួយកងពលធំមកជួយច្បាំងឲ្យស្ដេចខ្មែរ ហើយឆ្លៀតពេលនោះក៏ដណ្ដើមយកខេត្តស្រកាត្រីនិងចង្វាត្រពាំង ទៅទុកជាសរគុណដែលគេបានជួយស្ដេចខ្មែរឲ្យបានអង្គុយលើរាជបល្លង្ក ។ (<u>កកន</u> ៖ ស្ដេចសីហនុក៏បានធ្វើដូចគ្នាដែរកាលពីឆ្នាំ១៩៧០ ដោយរត់ទៅពឹងកងទ័ពយៀកកុង-យៀកណាមខាងជើង ឲ្យចូលមកវាយប្រហាររបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដើម្បីយកអំណាចត្រឡប់មកវិញ ។ អំពើនេះបានបណ្ដាលឲ្យបាត់បង់អាយុជីវិត និងទ្រព្យសម្បត្តិខ្មែរយ៉ាងសំបើម រហូតដល់ធ្វើឲ្យស្រុកខ្មែរក្លាយទៅជា<ទីលានពិឃាត>នៃសតវត្សទី២០ ។ នេះហើយគំនិតស្ដេចលោភលន់ និងស៊ីជោរចាញ់កលខ្មាំង) ។

អាណាខេត្តខ្មែរប៉ែកខាងកើតបានរបូតមួយម្ដងៗទៅក្នុងកណ្ដាប់ដៃយួន ៖ កំពង់ក្របីព្រៃនគរ (១៦៩៦), ខេត្តពាម, រាជា, មេ-ស, លង់ហោរ (១៧៣១), ផ្សារដែក, មាត់ជ្រូក (១៦៩៦), ទ្រាំងត្រើយត្បូង, ខេត្តទឹកខ្មៅ (១៨៤០) ។ ដំណើរឆ្ពោះមកទិសខាងត្បូងនៃជនជាតិយួនបានចប់សព្វគ្រប់ជាស្ថាពរ នៅពេលដែលយួនកាន់កាប់បានតំបន់ជ្រោយទឹកខ្មៅ ដែលជាដែនចុងខាងត្បូងបំផុតនៃដែនដីឥណ្ឌូចិន ។ មេដឹកនាំយួនក៏ចាប់រៀបចំដំណើរចុះមកទិសខាងលិចជាបន្តទៀត ព្រោះវាចាំបាច់ឲ្យជនជាតិយួនរស់ ។

(១) ប្រទេសចាមឬចំប៉ា កាន់សាសនាឥស្លាមនៅត្រង់វៀតណាមកណ្ដាល មានប្រាសាទចាមជាតឹកតាង ។

(២) គឺខេត្តបៀនហ្វ៉ា ដូនណាយ បារៀ សព្វថ្ងៃ ។

ក្រោយស្តេចអង្គចន្ទទី២សុគតឆ្នាំ១៨៣៤ ក្នុងរាជក្សត្រីអង្គម៉ី យួនត្រួតត្រាស្រុកខ្មែរទាំងមូលដូចជាអាណាខេត្តយួនហៅថាត្រាន់-តាយថាន់ ហើយក្រុងភ្នំពេញបានប្រែឈ្មោះទៅជាណាំយ៉ាង ។ នេះជាដំណើរឆ្ពោះមកទិសខាងលិចលើកទី១របស់យួន ។ ក្នុងជំពូកទី១ យើងឃើញថា ការធ្វើវៀតណាមូបនិយកម្មប្រទេសខ្មែរ ការធ្វើឲ្យខ្មែរក្លាយទៅជាយួន ដោយមធ្យោបាយក្តៅរបស់ស្តេចមិញ-ម៉ាង, យ៉ា-ឡុង និង ទៀង-មិញយ៉ាងបានត្រូវបរាជ័យ ដោយសារប្រជារាស្ត្រខ្មែរបះបោរពាសពេញផ្ទៃប្រទេស កាប់សម្លាប់យួនទាំងស៊ីវិលទាំងទាហាន និងដោយសារវត្តមានព្រះអង្គឌួង ជាមួយកងទ័ពខ្មែរ-ថៃ ដែលមានព្យ៉ាបៈឱនតេជោជាមេទ័ពចូលមកស្រុកខ្មែរឆ្នាំ១៨៤១ ។

វត្តមានបារាំងដែលវាយយកស្រុកយួនដាក់ជាអាណានិគមបានក្នុងឆ្នាំ១៨៥៩ បានបង្អាក់ សំណើរឆ្ពោះមកទិសខាងលិច នៃពួកយួនមួយរយៈ ។

ក្នុងសម័យអាណានិគម យួនក៏បានធ្វើការតស៊ូវាយបារាំងមិនឈប់ឈរដែរ តែមានច្រើនក្រុមច្រើនបក្ស , មានតែបក្សកុម្មុយនិស្តវៀតណាមដឹកនាំដោយហូ-ជីមិញទេ ដែលមានឈ្មោះល្បីជាងគេ និងមានសមាជិកច្រើនជាងគេផង ។ មេដឹកនាំយួននេះមានបំណងដ៏ធំធេងណាស់ គឺប៉ងបង្កើតមហាចក្រវៀតណាម (Viet Empire) ដោយដាក់ឈ្មោះបំភ័ន្តថា សហព័ន្ធកុម្មុយនិស្តឥណ្ឌូចិន ឬសហព័ន្ធឥណ្ឌូចិន (Federation of Indochina) ដោយមធ្យោបាយលេបប្រទេសខ្មែរនិងលាវបញ្ចូលគ្នា ។ ក្នុងសម័យបារាំង យួនបានជំរុញបញ្ជូននិគមយួន ឲ្យមកតាំងនៅលើដែនដីកូសាំងស៊ីនកាន់តែច្រើនឡើងៗ និងបណ្តាក់គ្នាគេចូលទៅជិតជួយធ្វើការបារាំង យកចិត្តបារាំងក្នុងផែនការពង្រីកទឹកដីនេះ ។ ក្នុងវគ្គនេះខ្ញុំនឹងរាវរកនូវទំនាក់ទំនងសកម្មភាពដែលហូ-ជីមិញ ប៉ងយកចលនាតស៊ូខ្មែរ-លាវឲ្យរួបរួមជាមួយយួន ធ្វើជាទ័ពរួមចលនាតស៊ូឥណ្ឌូចិន វាយបារាំងឲ្យចេញពីឥណ្ឌូចិនទាំងមូល តែក្នុងពេលនោះយួនជាមេដឹកនាំគ្រប់វិស័យ ។

ច្បាស់ណាស់ ហូ-ជីមិញបានសិក្សាពិចារណាប្រវត្តិសាស្ត្រដូនតាគេ បរាជ័យភាពដូនតាគេ ក្នុងផែនការសំរេចនៃយួនូបនិយកម្មស្រុកខ្មែរ កាលពីពាក់កណ្តាលសតវត្សទី១៩នោះ ។ ដើម្បីសំរេចនូវផែនការយួននូបនិយកម្មក្នុងដំណើរឆ្ពោះមកទិសខាងលិចលើកទី២ក្នុងអនាគតនោះ ហូ-ជីមិញបានត្រិះរិះនិងរៀបចំគំរោងការយ៉ាងហ្មត់ចត់ណាស់ ដោយសិក្សាដល់ជំរៅសង្គមខ្មែរ ចំណុចខ្សោយ, ការគិតតែប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួននៃមេដឹកនាំខ្មែរ រួចសរសេរបណ្តាំទុកឲ្យសាវ័កគាត់បន្តវេននយោបាយនេះទៀត ។

*　　*
*

សកម្មភាពហូ-ជីមិញមកលើខ្មែរ និងការបដិសេធរបស់លោកសឺង-ង៉ុកថាន់

តាំងពីនៅជាកម្មករកប៉ាល់ឯស្រុកបារាំងម្ល៉េះ ហូ-ជីមិញមានគោលបំណងដ៏ធំផេងក្នុងការប្រឆាំងនឹងបារាំង និងបង្រួបបង្រួមប្រទេសទាំងបី (យួន-នាវ-ខ្មែរ) ធ្វើជាសហព័ន្ធកុម្មុយនិស្តឥណ្ឌូចិនដែលមានយួនជាអ្នកដឹកនាំ ។ ហូ-ជីមិញបានទាំងសរសេរវិចារណ៍កថាក្នុងសារព័ត៌មានផ្សាយនៅស្រុកបារាំងថា ឥណ្ឌូចិនបារាំងនឹងត្រូវធ្វើវៀតណាមូបនិយ៍កម្មទៀតផង ។ តាមសំដីលោកទិត-អួន ដែលជាលេខាធិការផ្ទាល់របស់លោកសឺង-ង៉ុកថាន់ថា កាលនៅស្រុកបារាំងជាកម្មករដើរកប៉ាល់នៅឡើយរវាងឆ្នាំ១៩៣៥ ហូ-ជីមិញបានទៅបបួលទ្រង់សូផាណុវង្ស (លាវ) និងលោកថាន់ដើម្បីរួបរួមគ្នាបង្កើតចលនាតស៊ូរំដោះឥណ្ឌូចិនទាំងមូលពីអាណានិគមបារាំង តែដោយដឹងកលល្បិចរបស់យួន លោកសឺង-ង៉ុកថាន់បានបដិសេធសំណើររបស់ហូជីមិញដោយនិយាយថា សុំឲ្យយួនធ្វើការរំដោះឯស្រុកយួនចុះ ឯខ្មែរវិញយើងនឹងធ្វើការតស៊ូរំដោះនៅស្រុកខ្មែរដែរ យើងនឹងវាយបារាំងទាំងអស់គ្នា ដោយមិនឈ្លានពានគ្នា គឺយួនមិនត្រូវយកកងទ័ពមកនៅលើទឹកដីខ្មែរ ឯខ្មែរវិញក៏មិនយកកងទ័ពទៅតាំងនៅលើទឹកដីយួនដែរ ។ ព្រោះលោកសឺង-ង៉ុកថាន់មើលឃើញថា បើខ្មែរនិងលាវទៅរួបរួមចលនាតស៊ូជាមួយយួននោះ ខ្មែរនិងលាវក៏នឹងត្រូវយួនលេបអស់ទាំងកងកម្លាំងតស៊ូ អស់ទាំងទឹកដីទៅទៀត ដោយសារយួនមានប្រជាជនច្រើនជាងខ្មែរនិងលាវ ហើយមួយទៀតវាជាគោលបំណងមេដឹកនាំយួនក្នុងផែនការពង្រីកទឹកដីសំរាប់ប្រជាជនយួនស្រួលរស់នៅតទៅអនាគតផង ។ លោកសឺង-ង៉ុកថាន់មានកំណើតនៅដែនដីកម្ពុជាក្រោម ដែលយួនធ្លាប់ប្លន់យកនោះ, បានស្គាល់និងយល់ច្បាស់ណាស់នូវចិត្តគំនិតមេដឹកនាំយួន និងគោលបំណងរបស់ហូ-ជីមិញនេះ តែហូ-ជីមិញនេះមិនបោះបង់បំណងដ៏ធំផេងនោះឡើយ មេដឹកនាំយួននេះថែមទាំងបានសរសេរបន្ទាត់នយោបាយ និងបណ្តាំទុកឲ្យសាវ័កគាត់អនុវត្តតទៅអនាគត គឺដំណើរឆ្ពោះមកទិសខាងលិច តាមលំអានដូនតាយួន (ព្រះចៅមិញ-ម៉ាង, យ៉ា-ឡុង, ទ្រឿង-មិញយ៉ាង) នោះរហូតទាល់តែបានសំរេច ។

ក្រោយមកទៀត ពេលលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់បានវិលត្រឡប់មកពីជីវភាពនិរទេសឯស្រុកបារាំងក្នុងឆ្នាំ១៩៥១ ហើយចូលព្រៃភ្នំដងរែកបង្កើតចលនាឥស្សរៈរួមខ្មែរបំរើជាតិនោះ (១) ប្រមាណជា៦ខែក្រោយមកលោកចូលព្រៃ ហូ-ជីមិញបានបញ្ជូន

(១) លោកសឺង-ង៉ុកថាញ់បានវិលត្រឡប់ពីជីវភាពនិរទេសឯស្រុកបារាំងនៅថ្ងៃទី២០តុលា១៩៥១ ហើយបានចូលព្រៃតស៊ូនៅថ្ងៃទី៩មិនា១៩៥២ ។ ពួកគណបក្សប្រជាធិបតេយ្យបានរៀបចំទទួលលោកនៅភោជនិយដ្ឋានកុក-ម៉េង ក្នុងពេលនោះលោកមិនបានធ្វើសុន្ទរកថាវែងឡើយ គ្រាន់តែពោលពាក្យអរគុណដល់គណកម្មការទាំងអស់ រួចលោកផ្តាំថា ៖ បើប្រសិនជាលោកម្នាក់ដួល សូមអ្នកទាំងអស់គ្នាកុំឈប់ ត្រូវនាំគ្នាបន្តរស់ទៅមុខទៀត ។ នេះជាសេចក្តីឲ្យការណ៍របស់លោកស៊ាម-ហួត គណកម្មការបក្សប្រជាធិបតេយ្យប្រចាំទីក្រុងភ្នំពេញ សព្វថ្ងៃរស់នៅក្រុងស៊ីអាថិល រដ្ឋវ៉ាស៊ិនតោន ។

តំណាងបួននាក់ (យួនពីរខ្មែរពីរ) មកសុំជួបជាមួយ ។ លោកសឹង-ង៉ុកថាន់បានឲ្យតំណាងវៀតមិញទាំងបួនស្នាក់នៅក្នុងជំរំអូរស្នាច់សិន ។ លុះព្រឹកឡើងលោកថាន់ចាត់ផែនការជំនុំជាលើកទី២ ។ ក្នុងសម័យប្រជុំពេញអង្គលើកទី១ លោកបានឲ្យតំណាងយួន២នាក់នៅក្រៅសិន ចាំចូលរួមនៅថ្ងៃទី៣វិញ ព្រោះថ្ងៃទី១ជាការប្រជុំនៃមេដឹកនាំខ្មែរសុទ្ធ ។ តែដល់ថ្ងៃទី២ យួនពីរនាក់នោះមិនព្រមចូលប្រជុំ ដោយសំអាងថាគេមិនបានចូលរួមប្រជុំនៅលើកទី១ ។ ក្នុងថ្ងៃទី១ ខ្មែរពីរនាក់នោះបានស្នើតាមសំណើរយួនយៀកមិញថា ៖

១- សុំបញ្ជូនកងទ័ពវៀតមិញមកជួយច្បាំងបណ្តេញបារាំងចេញពីស្រុកខ្មែរ

២- សុំឲ្យខ្មែរជួយផ្តល់ស្បៀងអាហារសំរាប់កងទ័ពយួននៅឯស្រុកយួន

៣- សុំឲ្យទ័ពវៀតមិញចុះឡើងធ្វើសកម្មភាពតាមព្រំដែនខ្មែរដើម្បីវាយបារាំង

លោកសឹង-ង៉ុកថាញ់បានបដិសេធនូវសំណើររបស់យួនវៀតមិញនេះ ហើយបានពន្យល់ខ្មែរវៀតមិញទាំងពីរ ពីគំរោងការមិនស្មោះត្រង់របស់មេដឹកនាំយួនមកលើប្រទេសខ្មែរ ។ លោកបញ្ជាក់ថា ខ្មែរមិនចាំបាច់ទៅធ្វើកុម្មុយនិស្តទេ, ប្រជារាស្ត្រខ្មែរច្បាស់ជាមិនពេញចិត្តជាដាច់ខាត បើពួកគេយល់ថា កុម្មុយនិស្តជាអ្វីនោះ ? ។ បើចង់នាំខ្មែរឲ្យចូលកុម្មុយនិស្ត មានតែប្រើធម៌ក្តៅប៉ុណ្ណោះ (២) ព្រោះប្រជារាស្ត្រខ្មែរស្រឡាញ់សេរីភាព រាស្រ្តខ្មែរមិនទាន់ខ្វះម្ហូបអាហារដូចជារាស្ត្រយួននៅឡើយ គេធ្វើស្រែម្តងក្នុងមួយឆ្នាំ រួចសំរាក៥-៦ខែ ឯដីធ្លីបង្កបង្កើតផលក៏នៅធំទូលាយណាស់ រដ្ឋាភិបាលគ្រាន់តែជួយឲ្យកសិករខ្មែរចេះធ្វើស្រែតាមបច្ចេកទេសទំនើប បំបាត់ឈ្មួញកណ្តាល សំណូកសូកប៉ាន់ពុករលួយ នោះក៏នឹងអាចដោះស្រាយបញ្ហាជីវភាពកសិករខ្មែរបានហើយ ។

ពេលត្រឡប់ទៅវិញ ខ្មែរទាំងពីរនាក់នោះក៏ត្រូវយួនយកទៅសម្លាប់ចោល ដោយវាមិនទុកចិត្តនិងចោទថា បានចូលរួមប្រជុំសម្ងាត់ជាមួយលោកសឹង-ង៉ុកថាន់ ។

*   *
*

(២) ចំណុចត្រង់នេះ ប៉ុល-ពតឬសាឡុត-សរបានមើលឃើញដែរ ហៅប្រើមធ្យោបាយក្តៅបង្ខំខ្មែរទូទាំងប្រទេសឲ្យទទួលយករបបកុម្មុយនិស្តម៉ៅនិយម ដោយជាដំបូងជននេះមិនបញ្ចេញគោលដៅនយោបាយគេឲ្យខ្មែរទាំងអស់ដឹងដូចជាសឹង-ង៉ុកថាញ់ទេ គេចែកផែនការគេជាដំណាក់ៗ រហូតរលាយស្រុក ។

ផែនការហូ-ជីមិញ
និងកលល្បិចបោកប្រាស់ខ្មែរ

លោកគីម-ផែន មានដើមកំណើតនៅកម្ពុជាក្រោម ធ្លាប់បានបួសរៀន ហើយបានទាក់ទងស្គាល់ពួកយួននិងខ្មែរក្រោមខ្លះ ដែលបានបំរើចលនាតស៊ូវៀតមិញ រហូតលោកបានទទួលឯកសារជាភាសាយួនស្តីពីចលនា និងសកម្មភាពយួនវៀតមិញ ក្នុងគោលបំណងលេបទឹកដីខ្មែរនិងលាវ ។ ដោយមើលឃើញគ្រោះមហន្តរាយដែលយួនកំពុងតែធ្វើមកលើខ្មែរដូច្នេះនោះ លោកក៏បានងាកមកចូលរួមជាមួយចលនាខ្មែរសេរីរបស់លោកសឺង-ង៉ុកថាញ់វិញ ។ លោកបានសរសេរចុះជាអត្ថបទប្រចាំថ្ងៃក្នុងទំព័រសារពត៌មាន « កោះសន្តិភាព » ស្តីអំពីគ្រោះថ្នាក់ដែលយួនកំពុងរៀបផែនការយកស្រុកខ្មែរ ។ ស្មេរខ្ញុំក៏ធ្លាប់បានអានអត្ថបទនោះដែរ ហើយក្នុងអត្ថបទនោះ មានភស្តុតាងថតចម្លងជាប់ទាំងឈ្មោះសារពត៌មាន និងអត្ថបទរបស់ហូ-ជីមិញ ដែលបានសរសេរចុះផ្សាយនៅស្រុកបារាំង តាំងតែពីកាលហូ-ជីមិញនៅធ្វើជាកម្មករឯស្រុកបារាំងម្ល៉េះ ។ ចំណងជើងនោះសរសេរជាភាសាបារាំងថា ៖ L'Indochine française sera vietnamisee ។

ក្នុងសម័យសាធារណរដ្ឋ លោកគីម-ផែនមានឋានន្តរស័ក្តិជាអនុសេនិយឯក (ស័ក្តិបី) ធ្វើការក្នុងការិយាល័យទី២ (៣) ខាងផ្នែកយកពត៌មាន ក្រោយមកលោកជាប់ឆ្នោតជាតំណាងរាស្ត្រមណ្ឌលវិហារសួគ៌ ។ ដោយសេចក្តីស្នើរសុំពីអ្នកអានជាច្រើន លោកបានរៀបចំប្រមូលសំនេររបស់លោក ដែលចុះក្នុងសារពត៌មានកោះសន្តិភាព នោះចងក្រងជាសៀវភៅមួយឡើង ។ សំណៅអត្ថបទបានចូលទៅក្នុងរោងពុម្ពដើម្បីបោះជាសៀវភៅទៅហើយ តែអកុសលប្រទេសខ្មែរត្រូវអន្តរកប្ប ខ្មែរក្រហមឈ្នះរបបសាធារណរដ្ឋត្រូវរលំ លោកក៏បានបាត់បង់ជីវិតក្នុងរបបប៉ុល-ពតថែមទៀត ។

លោកគីម-ផែនបានបកប្រែឯកសារសរសេរជាភាសាយួននោះ ស្តីពីដំណើររបស់គណកម្មការយួន ដែលបានចុះមកធ្វើសកម្មភាពជាដំបូងក្នុងស្រុកខ្មែរ រវាងឆ្នាំ១៩៤៧ ។ អត្ថបទនោះសរសេរថា គណកម្មការយួនវៀតមិញនោះមានពីរក្រុម មួយក្រុមមានគ្នាជាង១០នាក់ ។ ក្រុមទី១បានចុះមក ហើយតាំងទីទាក់ទងបង្កើតគណកម្មការស្រុល ក្នុងតំបន់ខេត្តស្វាយរៀង, ព្រៃវែង, កំពង់ចាម, ជប់, មេមត់ ព្រោះនៅទីនោះមានយួនជាច្រើន ជាកម្មករចំការកៅស៊ូបារាំងនៅជប់-មេមត់ ។ ក្រុមទី២បានបន្តដំណើរទៅខេត្តកំពត ដោយឆ្លងកាត់តាមខេត្តតាកែវ ។ នៅតាកែវពួកគេបានទាំងចូលរួមសប្បាយក្នុងពិធីបុណ្យចូលឆ្នាំខ្មែរក្នុងភូមិជនបទមួយ រួចទើបពួកវៀតមិញបន្តដំណើរទៅខេត្តកំពតទៀត ។ នៅទីនោះគេបានទាក់ទងបង្កើតគណកម្មការស្រុល

(៣) នាយការិយាល័យតី២ គឺលោកគីម-អេងគួរនដេត ជាភ្នាក់ងារសម្ងាត់ផ្ទៃក្នុងរបស់ខ្មែរក្រហម ហេតុនេះហើយទើបគ្រប់ប្រតិបត្តិការយោធាចេនឡា១ ចេនឡា២ ត្រូវបរាជ័យរហូត ។

វៀតមិញ ដោយរើសពួកអនិកជនយួនកើតក្នុងស្រុកខ្មែរ ក្នុងចំណោមនិគមយួនជាច្រើន ដែលបានចាកចេញពីខេត្តពាម (Hatien) ។ ក្នុងនោះមានយួនកើតស្រុកខ្មែរម្នាក់ ធ្លាប់បួសសិក្សាធម៌វិន័យនៅពុទ្ធិកវិទ្យាល័យ ចេះនិយាយខ្មែរស្ទាត់ច្បាស់លាស់ ដែលខ្មែរយើងខ្លះស្គាល់ឈ្មោះថា « អាចារ្យមៀន » ។

*អាចារ្យអន-មៀន ឬ សឺង-ង៉ុកមិញ ជាកូនរបស់និគមយួនមកពីខេត្តពាម (**Hatein**) កើតនៅខេត្តកំពត ។ ហូ-ជីមិញបានឲ្យជននេះក្លែងឈ្មោះបន្លំ ថាជាប្អូនរបស់លោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ ដើម្បីដឹកនាំចលនាខ្មែរវៀតមិញ (បំរើយួន) ។ ទៅរស់នៅហាណូយក្រោយសន្ធិសិទហ្សឺណែវ (២០កក្កដា១៩៥៤) ។ មេដឹកនាំយួនបានបញ្ជូនមក (ជាមួយអតិតខ្មែរវៀតមិញពីរពាន់នាក់) ឲ្យដឹកនាំចលនាខ្មែរក្រហមក្នុងឆ្នាំ១៩៧០ ។ ស្លាប់ក្នុងឆ្នាំ១៩៧២ ដោយប៉ុល-ពតបំពុល ។*

ដោយលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ជាមេដឹកនាំខ្មែរប្រឆាំងនឹងអាណានិគម ហើយត្រូវបារាំងចាប់ទៅ ខ្មែរកំពុងបាត់មេនោះ ហូ-ជីមិញក៏ឲ្យអាចារ្យមៀននេះមកក្លែងឈ្មោះជាសឺង-ង៉ុកមិញ ហើយឃោសនាថាជាបង្អូនបង្កើតរបស់លោកសឺង-ង៉ុកថាន់ ដើម្បីទាក់ទាញយកខ្មែរទៅបំរើចលនាយួនវៀតមិញ ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៥២ ខ្មែរពីរនាក់ដែលទៅជួបលោកសឺង-ង៉ុកថាន់ (ជាមួយយួនពីរនាក់) បានសួរលោកថា ៖ តើសឺង-ង៉ុកមិញដែលមួនបន្តុបឲ្យធ្វើជាមេដឹកនាំនៅកំពតនោះ ត្រូវជាប្អូនលោកមែនទេ ? ។ លោកសឺង-ង៉ុកថាន់ឆ្លើយតបវិញថា ៖ បើសឺង-ង៉ុកមិញធ្វើការដើម្បីខ្មែរ បំរើផលប្រយោជន៏ខ្មែរ បំរើឧត្តមគតិខ្មែរ មិនធ្វើការឲ្យយួន នោះទើបសឺង-ង៉ុកមិញជាប្អូនខ្ញុំ តែសឺង-ង៉ុកមិញធ្វើការបំរើហូ-ជីមិញ ហេតុនេះហើយសឺង-ង៉ុកមិញមិនមែនជាប្អូនខ្ញុំទេ ។ ហូ-ជីមិញបានឲ្យអាចារ្យមៀនកែឈ្មោះជាសឺង-ង៉ុកមិញ ក្នុងបំណងបោកយកខ្មែរដែលកំពុងបាត់មេ ដឹកនាំឲ្យចូលក្នុងអន្ទាក់យួន បំរើចលនានិងផលប្រយោជន៍យួន ព្រោះងាយនឹងសំរេចមហិច្ឆិតាដ៏ធំធេងរបស់ហូ-ជីមិញ ក្នុងគំនិតពង្រីកទឹកដី បង្កើតជា «សហាពន្ធឥណ្ឌូចិន» ដោយមេដឹកនាំយួននេះមើលឃើញថា តទៅអនាគតរាស្ត្រយួនមិនអាចរស់នៅលើដែនដីដ៏តូចចង្អៀតផ្តល់ផលិតផលកសិកម្មចិញ្ចឹមមាត់មិនគ្រប់គ្រាន់នោះទេ គឺមានតែយកស្រុកខ្មែរនិងលាវទេទើបយួនរស់ ។ តាមពិតលោកសឺង-ង៉ុកថាន់ គ្មានប្អូនបង្កើតឈ្មោះសឺង-ង៉ុកមិញទាល់តែសោះ គឺយួនហូ-ជីមិញធ្វើបំភ័ន្តខ្មែរឲ្យយល់ច្រឡំ ហើយនាំគ្នីគ្នាចូលទៅរួមបំរើចលនាតស៊ូយួន ក្នុងគោលដៅយកស្រុកខ្មែរបញ្ចូលទៅក្នុងសហាពន្ធឥណ្ឌូចិនតែប៉ុណ្ណោះនាអនាគត នៅ ពេលយួនមានជ័យជំនះលើអាណានិគមបារាំងនិងចក្រពត្តិអា

មេរិកាំងរួចរាល់ហើយ ។ ដូច្នេះគ្មានសញ្ញាណាមួយបញ្ជាក់ថា មេដឹកនាំយួននឹងបញ្ឈប់សង្គ្រាមពង្រីកទឹកដីសោះឡើយ ។

ក្រោយបន្តិចមកទៀត ពួកវៀតមិញបានមកបណ្តុះគណកម្មការស្តួលនៅសំឡូត អាគ្នេយ៍ខេត្តបាត់ដំបង ដោយបញ្ជូនយួនប្រាំនាក់មកទាក់ទងបានខ្មែរឥស្សរៈ ៖ ស៊ីវ-ហេង, មូល-សម្បត្តិ, លាវ-កែវមុនី, អាចារ្យប្រេស, ប៉ិង-ភឿក, នុង-លើត (នួន-ជា) ។ ខ្មែរឥស្សរៈទាំងនោះ ក៏មានឈ្មោះថ្មីថា « ខ្មែរវៀតមិញ » ។ ពួកក្រោយនេះធ្វើសកម្មភាពកាប់សម្លាប់រាស្ត្រខ្មែរដាក់មីនធ្វើឲ្យរទេះភ្លើងផ្ទុះក្រឡាប់ស្លាប់ខ្មែរស្លូតត្រង់ជាច្រើន តាមខ្សែញាក់របស់វៀតមិញ ។ នេះជាការចាប់ផ្តើមរបស់យួនក្នុងនយោបាយខ្ចីដៃខ្មែរលាបមុខខ្មែរ (ដូចគេលាបមុខមាន់ប្រជល់គ្នា) ឲ្យសម្លាប់ខ្មែរហើយ ។

យួនបានទុកចលនាខ្មែរកុម្មុយនិស្តនិងលាវក្រហមដូចកូនរបស់គេ ។ យួនបានរៀបចំគ្រោងការណ៍ល្អិតល្អន់ណាស់ ក្នុងការបណ្តុះស្តួលខ្មែរវៀតមិញនេះ ។ ក្រោយពីការទាក់យកបានខ្មែរឥស្សរៈមួយចំនួនហើយ យួនក៏ចាប់អប់រំផ្នែកសតិអារម្មណ៍ពួកនេះឲ្យស្រឡាញ់យួនវៀតមិញ ដើរតាមមាគ៌ាយួន ។ ពួកខ្មែរវៀតមិញរាប់រយនាក់ បានទៅសិក្សាទ្រឹស្តីវៀតមិញក្នុងសាលានយោបាយក្រុងហាណូយក្នុងឆ្នាំ១៩៤៧ (2) ឯស៊ីវ-ហេងបានទៅហាណូយក្នុងឆ្នាំ១៩៥១ ខ្លះបានទៅសិក្សានៅស្រុកចិនប៉េកាំងទៀតផង ដូចជាអាចារ្យសារេន (ឡាច-សារេន) បានចេញទៅហាណូយរួចបន្តទៅប៉េកាំងក្នុងឆ្នាំ១៩៥៥ ឯប្រពន្ធឈ្មោះលឿត កូនប្រុសពីរ (ឡាចវីរៈ, ឡាច-វរវីរៈ) កូនស្រីពីរ (ឡាច-តារា, ឡាច-វីរតារា) បានចាកចោលផ្ទះនៅវត្តគរ ស្រុកសង្កែ បាត់ដំបង (ជិតផ្ទះម្តាយនួន-ជា) ទៅតាមប្តីក្នុងឆ្នាំ១៩៦០ តាមរយៈខ្សែចារកិច្ចយួននៅបាត់ដំបង រួចទៅសំណាក់ផ្ទះញាតិនៅភ្នំពេញ និងឡើងយន្តហោះទៅហាណូយ ។ អាចារ្យសារេនមានកំណើតនៅភូមិចំការសំរោង ជាប់ឌីប្លូមសាលាបាលីក្រុងភ្នំពេញ (Diplome de l'Ecole Suprême de Pali à Phnom Penh) (៤) កាលនៅក្នុងព្រៃមានមុខងារជាគណនយោបាយរបស់វៀតមិញ នៅស្រុកសំឡូតខេត្តបាត់ដំបង ។

ថែមពីលើការនេះទៀតនោះ មេដឹកនាំយួនហូ-ជីមិញប្រហែលជាគេមិនទុកចិត្តពួកខ្មែរវៀតមិញក៏មិនដឹង ទើបគេរៀបចំគំរោងការណ៍សំរាប់រយៈពេលវែងមួយទៀត ។ ពួកយួនបានដើរចាប់កុមារខ្មែរ ឬបញ្ចុះបញ្ចូលក្មេងជំទង់ខ្មែរ យកទៅហាណូយអប់រំខួរក្បាលសំរាប់បំរើនយោបាយយួន ។ បងៗខ្លះប្រហែលនៅចាំបានថា រវាងឆ្នាំ១៩៥១-៥៥ ម្តាយខ្មែរតែងព្រមានកូនមិនឲ្យដើរលេង ខ្លាចប្រមាត់ប្រមង់ឬអារ៉ាប់ចាប់កូនក្មេង ។ វៀតមិញបានជួលឲ្យចាប់ក្មេងខ្មែរយកទៅអប់រំដើម្បីសំរេចផែនការវៀតណាមូបនិយកម្មរាស្ត្រនិងស្រុកខ្មែរ ធ្វើជាសហពន្ធឥណ្ឌូចិននាអនាគត ដោយយកក្មេងខ្មែរ ដែលវាអប់រំទុកនោះឲ្យដឹកនាំស្រុក តែក្រោមការត្រួតពិនិត្យរបស់យួន ។ ពួកក្មេងខ្មែរអស់ទាំងនោះ រហូតមកដល់សព្វថ្ងៃ ខ្លះមានវ័យ៣០ឬ៤០ឆ្នាំ ហើយ

(៤) តាមសេចក្តីឲ្យការណ៍របស់លោកតូច-ឈួង អ្នកនិពន្ធសៀវភៅ « បាត់ដំបងសម័យលោកម្ចាស់ » សព្វថ្ងៃនៅវត្តគរ ។

ធ្វើការក្នុងរបបហេង-សំរិន ខ្លះមិនទាំងស្គាល់ម៉ែឪ បងប្អូនបង្កើត ឬស្រុកភូមិកំណើតខ្លួនឡើយ លើកលែងតែមានវ័យជំទង់ ក្នុងចំណោមនោះមានប៉ែន-សុវណ្ណ, ជា-ស៊ីម, រស់-សម័យ ដែលយួនដឹកនាំយកពីស្រុកលាជ ពោធិសាត់ទៅ (តាមសំដីឲ្យការណ៍របស់លោកឡៅ-ឈិន) ។

នៅដើមឆ្នាំ១៩៧៩ ដែលទ័ពយួនវាយឈ្លានពានប្រទេសខ្មែរនោះ ប៉ុល-ពតបានដឹកជញ្ជូនក្មេងកំព្រាធំៗកៀរមកតាម កាត់ព្រៃអត់អាហារស្លាប់អស់ជាច្រើន ឯក្មេងកំព្រាតូចៗ ដែលវាប្រមូលមិនទាន់ ក៏ចាក់សោរឃុំទុកក្នុងមន្ទីរ ។ ដល់កងទ័ពយួនចូលមក វាក៏ប្រមូលយកក្មេងកំព្រាខ្ទង់១,០០០នាក់ទៅហាណូយ (៥) ដើម្បីអប់រំបញ្ចុកទ្រឹស្តី ទុកធ្វើជាស្នូលបំរើផែនការយួនតទៅអនាគតទៀត ។ យួនធ្វើដូចគ្នានៅឯស្រុកលាវ ចំពោះកូនកំព្រាលាវ ។ ពួកខ្មែរវៀតមិញមានឈ្មោះសឺង-ង៉ុកមិញជាមេដឹកនាំ ដូច្នេះយួនជាអ្នកបង្កើតខ្មែរនិងលាវកុម្មុយនិស្ត ។ បក្សកុម្មុយនិស្តទាំងបីប្រទេស (យួន-លាវ-ខ្មែរ) ត្រូវរួមបញ្ចូលគ្នាហៅថា « បក្សកុម្មុយនិស្តឥណ្ឌូចិន Indochinese Communist Party ឬ ICP) ។ បក្សកុម្មុយនិស្តឥណ្ឌូចិនបានបង្កើតឡើងនៅឆ្នាំ១៩៣០ នៅក្រុងហុងកុង ។ កាលណោះនៅមិនទាន់មានសមាជិកជាជាតិខ្មែរនៅឡើយទេ ។ លុះក្រោយមក ក្នុងរវាងឆ្នាំ១៩៤០ប្លាយ ទើបយួនបោកបានខ្មែរមួយចំនួន តែភាគច្រើនជាខ្មែរក្រហមដោយបញ្ឆោតថាយួននឹងប្រគល់ដីកម្ពុជាក្រោមមកខ្មែរវិញ កាលណាច្បាំងឈ្នះបារាំង ។

នៅឆ្នាំ១៩៤៥-៤៧ យួនវៀតមិញបានគាំទ្រចលនាតស៊ូដើម្បីសេរីភាពនៅប្រទេសខ្មែរ (និងលាវ) ដោយសារខ្មែរកំពុងបាត់មេដឹកនាំ ព្រោះលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ត្រូវបារាំងចាប់ យួនក៏បានឱកាសលូកដៃមកកកូរផ្ទៃក្នុងចលនាខ្មែរឥស្សរៈ ទាក់ទាញបានពួកលាវ-កែវមុនី, ម៉ី-ផូ, ម៉ា-មួន, ស៊ីវ-ហេង, មួល-សម្បត្តិ, សោ-ភឹម... ។ល។

នៅក្នុងឆ្នាំ១៩៥០ ពួកខ្មែរឆ្វេងនិយមបានរីកដុះដាលយ៉ាងខ្លាំង ដោយមានទំនាក់ទំនងជិតស្និទ្ធជាមួយពួកប៉ាថេតឡាវ និងបក្សលានវៀត (Lien Viet Front of Vietnam) ។

នៅថ្ងៃទី១៧មេសា១៩៥០ ខ្មែរឥស្សរៈ ដែលភាគច្រើនជាអតីតសមាជិកកុម្មុយ

(៥) ជាពិសេសពួកកូនកំព្រាដែលឪពុកម្តាយវិលត្រឡប់មកពីបរទេស (ភាគច្រើនមកពីប្រទេសបារាំង ក្នុងចំណោមនោះមានក្មួយបង្កើតខ្ញុំមួយដែរ ដែលឪពុកវា (ហ៊ិន-ស៊ីហ៊ាន) បាននាំត្រឡប់មកពីក្រុងប៉ារីសក្នុងឆ្នាំ១៩៧៦ ក្នុងរវាងខែមេសា តាមការបោកបញ្ឆោតរបស់អៀង-សារី ថាត្រូវការបញ្ញវ័ន្តខ្មែរនៅបរទេសមកជួយ កសាងស្តារស្រុកទេសដែលខ្ទេចខ្ទាំដោយសង្គ្រាម ។ ប្រាំមួយខែក្រោយមក ពួកខ្មែរក្រហមបានយកប្អូនខ្ញុំនេះទៅសម្លាប់ចោលបាត់ទៅហើយយកក្មួយហ៊ិន-រ៉ោហារអាយុពីរឆ្នាំ ទៅដាក់ក្នុងមន្ទីរភូមិមួយជិតរោងចក្រធ្វើកែវចំការដូង ។ ប្រាំមួយ-ប្រាំពីរខែក្រោយដែលយួនវាយឈ្លានពានកាន់កាប់ស្រុកខ្មែរ អ្នកស្រីអេលីសាបែត-បេចក័រ (Elizabeth Becker) បានឃើញក្មេងកំព្រាខ្មែរជាង៧០០នាក់នៅហាណូយ ដូចអ្នកស្រីបានសរសេរក្នុងអត្ថបទ (How Vietnamese create a regional communist Empire - The Hanoi Pact) ចុះក្នុង The New Republic ថ្ងៃទី២០ តុលា ១៩៨៦ ស្រាប់ ។

និស្តឥណ្ឌូចិន បានបើកសមាជទី១នៅសំឡូតបាត់ដំបង ជាប់ព្រំដែនថៃ ដើម្បីបង្កើតរណសិរ្សរួបរួមខ្មែរឥស្សរៈ (United Khmer Issarak Front) ។ សមាជលើកទី១នេះដឹកនាំដោយសឺង-ង៉ុកមិញ ។ ត្រង់នេះហើយដែលធ្វើឲ្យខ្មែរឥស្សរៈកៅ-តក់បានបាក់បែកគ្នាពីពួកលាវ-កែវមុនី រហូតមានការបាញ់គ្នានៅភូមិក្រូចចារ មិនមែននៅភូមិប្រី និងមិនមែនដោយសារប្រាក់៦00,000 ដែល Ben Kiernan បានសរសេរក្នុងសៀវភៅ How Pol Pot came to power នោះទេ ។ តាមឯកសារប្រវត្តិបក្សកុម្មុយ និស្តខ្មែរបោះផ្សាយក្នុងឆ្នាំ១៩៧៣ថា កាលណោះមានបក្ខជនខ្មែរកុម្មុយនិស្តតែចំនួន៩០នាក់ប៉ុណ្ណោះ (គ្មានការចេះដឹងជ្រៅជ្រះ និងមិនដឹងពីគោលបំណងយួនរៀបផែនការលេបស្រុកខ្មែរផង) ។ ដោយខ្មែរមិនព្រមនៅក្រោមការដឹកនាំយួនៗក៏រៀបចំផែនការថ្មី គឺឲ្យបក្សកុម្មុយនិស្តឥណ្ឌូចិនរំលាយខ្លួននៅដើមឆ្នាំ១៩៥១ ហើយបង្កើតជាបក្សកុម្មុយនិស្តខ្មែរ លាវ និងវៀតណាមរៀងៗខ្លួន តែបក្សកុម្មុយនិស្តយួននៅតែត្រួតត្រាដដែល ដូចដែលឯកសារវៀតណាមបានបញ្ជាក់ក្នុងខែវិច្ឆិកា ១៩៥១ ថា ៖ បក្សកុម្មុយនិស្តវៀតណាមនៅរក្សាសិទ្ធិ មើលការខុសត្រូវលើសកម្មភាពបក្សបងប្អូនកម្ពុជានិងលាវ ។ ក្រោយមក, ទោះបីយ៉ាងណាក៏ដោយ បើលក្ខណ អនុញ្ញាតឲ្យនោះ បក្សបដិវត្តន៍ទាំងបីនឹងរួបរួមគ្នាធ្វើបក្សតែមួយ គឺបក្សសហព័ន្ធវៀតណាម ខ្មែរ និងលាវ (The Vietnam-Khmer-Laotian Federation's Party) (3)

បក្សបដិវត្តន៍ប្រជាជនខ្មែរ (Khmer's People Revolution Party - KPRP) បានកើតឡើងនៅខែកញ្ញាឆ្នាំ១៩៥១ ឯលក្ខន្តិកៈគឺចម្លងចេញមកពីបក្សកុម្មុយនិស្តវៀតណាម (5) ។ តាមប្រវត្តិរបស់បក្សកុម្មុយនិស្តខ្មែរនៅឆ្នាំ១៩៥២ ពួកគេមានសមាជិកខ្ទង់មួយពាន់នាក់ជាស្រេច ។

នៅថ្ងៃទី៣ ខែមិនា ១៩៥១ រណសិរ្សរួបរួមជាតិខ្មែរ វៀតណាម និងលាវ បានជួបប្រឹក្សាគ្នា ហើយបង្កើតជាបក្សសម្ពន្ធវៀតណាម-ខ្មែរ-លាវឡើង រួចក៏ប្រកាសហៅប្រជាជនប្រទេសទាំងបីឲ្យធ្វើសហប្រតិបត្តិការវាយរំលំអាណានិគម ។ យោលលើការសំរេចចិត្តនេះ ដែលគេបានបោះផ្សាយនៅថ្ងៃទី១១ ខែមិនា ១៩៥១នោះ កងទ័ពយួនវៀតមិញក៏បានលេសសំអាងចូលមកក្នុងស្រុកខ្មែរនិងលាវ ដើម្បីជួយច្បាំងពួកខ្មែរក្រហមដែលក្រោយមកក្លាយជាកងទ័ពរំដោះជាតិកម្ពុជា (The Khmer National Liberation Army) និងជួយច្បាំងពួកលាវក្រហមប៉ាថេតឡាវផងដែរ (6) ។

នៅឆ្នាំ១៩៥៤ ពួកយួនវៀតមិញបានទៅឃោសនាបោកពួកខ្មែរកម្ពុជាក្រោមថា ពួកគេធ្វើការឲ្យសម្តេចសីហនុ ហើយបានបង្ហាញប័ណ្ណគណកម្មការពិសេសដែលមានរូបថតសម្តេចនៅលើនោះផង ។ ខ្មែរក្រោមមួយចំនួនធំបានចូលរួបរួមក្នុងចលនាយួនវៀតមិញ ។ (៦) គេឃោសនាឲ្យខ្មែរនៅកម្ពុជាក្រោមមកវិញ ។ នេះជាល្បិចព្រួញមួយបាញ់បានសត្វពីររបស់យួនវៀតមិញ ។ មួយគឺពួកវៀតមិញបំផុសឲ្យខ្មែរបះបោរឡើង ដើម្បីឲ្យមានការរីករាលក្នុងផ្នែករដ្ឋបាល-សង្គមយួនខាងត្បូង ។ ពីរគឺ

(៦) សេចក្តីឲ្យការណ៍របស់លោកសឺន-ឡៃ វរសេនិយទោម៉ែកហ្វក សព្វថ្ងៃរស់នៅតាខូម៉ា រដ្ឋវ៉ាស៊ិនតោន ។

រដ្ឋការយួនព្រៃនគរក៏នឹងចាត់វិធានការបង្ក្រាបកាប់សម្លាប់ខ្មែរក្រោម យ៉ាងចាស់ដៃទៀត។ អ្នកចំណោញគឺវៀតកុង-វៀតណាមខាងជើងឯណោះសោះ ព្រោះខ្មែរដែលបះបោរនោះក៏នឹងត្រូវស្លាប់វិនាសផង ហើយអ្នកដែលរត់រួចខ្លួន នឹងរត់មកចូលបំរើពួកវៀតកុងវិញ ។ នេះជាល្បិចយ៉ាងឯាយបំផុតរបស់យួនកុម្មុយនិស្តក្នុងការសម្លាប់ខ្មែរ ។ កាលនោះ លោកសឹង-ង៉ុកថាន់ទើបនឹងវិលចូលមក ពីជីវភាពលាក់ខ្លួននៅឯខេត្តឡុងនិញ ។ ពេលនោះលោកបានដឹងថា ខ្មែរក្រោមចាញ់ឃោសនាបោកបញ្ឆោតរបស់ពួកវៀតកុងហើយៗប្រុងនឹងបះបោរថែមទៀត ដោយមានមេដឹកនាំម្នាក់ឈ្មោះថាច់-ណៃាង (៧) ។ ពួកគិញសម្ងាត់យួនខាងត្បូងបានរកចាប់លោកថាច់-ណៃាង ព្រមទាំងបក្សពួកដែលរត់គេចលាក់ខ្លួនតាំងភ័យភិត ។ លោកសឹង-ង៉ុកថាន់បានឲ្យគេហៅលោកថាច់-ណៃាងទៅជួបលោកនៅឯព្រៃនគរ ។ លោកក៏បាននិយាយសំរួលដោះស្រាយជាមួយរដ្ឋការព្រៃនគរឲ្យបានស្រួលបួលទៅវិញ ។ លោកបានពន្យល់ពីគ្រោះថ្នាក់ ដែលជាល្បិចរបស់យួនកុម្មុយនិស្តប្រុងនឹងសម្លាប់ខ្មែរនេះដល់ខ្មែរក្រោមគ្រប់ៗគ្នាឲ្យប្រុងប្រយ័ត្នគ្រប់ៗជំហាន (៨) ។

* *
*

(៧) ប៉ូលីសតាំងពីសម័យបារាំង ខ្មែរខេត្តព្រះត្រពាំងស្លាប់ជឿតាមណាស់- គាត់ព្រមចូលរួមនឹងលោកសឹង-ង៉ុកថាញ់ ។

(៨) សេចក្ដីឲ្យការណ៍របស់លោកសិម-គិន នៅទីក្រុងស៊ីអាថិល រដ្ឋវ៉ាស៊ិនតោន ។

ខ្មែរវៀតមិញ

គឺយួនវៀតមិញដែលជាអ្នកបង្កើតពួកខ្មែរវៀតមិញនេះក្នុងរវាងឆ្នាំ១៩៤៦-១៩៤៧ តែកាលនោះមានខ្មែរ តែខ្ទង់សែសិបនាក់ ដែលជាសមាជិកក្នុងចលនាឥណ្ឌូចិនកុម្មុយនិស្ត (Indochinese Communist Party - ICP) ។ ពួកយួនវៀតមិញបានចូលមកបង្កើតមូលដ្ឋានបីនៅក្នុងស្រុកខ្មែរ ៖

១- មូលដ្ឋានព្រែក មេមត់-ជប់ មានជនជាតិយួនជាច្រើនជាកម្មកររបស់ចំការកៅស៊ូបារាំង ។ មូលដ្ឋាននេះធ្វើសកម្មភាពនៅក្នុងតំបន់ខេត្តក្រចេះ ស្ទឹងត្រែង រតនគីរី មណ្ឌលគីរី កំពង់ចាម ព្រៃវែង ស្វាយរៀង ។ មូលដ្ឋាននេះកាន់កាប់ដោយពួកយួនវៀតមិញផ្ទាល់តែម្តង ។

២- មូលដ្ឋានទី២នៅកំពត ដែលដឹកនាំដោយយួនកើតនៅស្រុកខ្មែរឈ្មោះអាចារ្យអន-មៀន ដែលយួនឲ្យក្លែងឈ្មោះថា សឺង-ង៉ុកមិញ ជាមេដឹកនាំរបស់ពួកខ្មែរវៀតមិញ ។ មូលដ្ឋាននេះធ្វើសកម្មភាពក្នុងមណ្ឌលខេត្តតាកែវ, កំពត, កោះកុង, កំពង់ស្ពឺ ។ ក្រោយមកទៀតមានលោកវិស្វករជី-គិមអាន និងសាឡុត-សរ មកពីស្រុកបារាំង មកចូលរួមក្នុងមូលដ្ឋាននេះដែរនៅឆ្នាំ១៩៥៣ (2) ។

៣- មូលដ្ឋានទី៣គឺនៅប៉ែកខាងលិចឆៀងខាងត្បូងខេត្តបាត់ដំបង ត្រង់តំបន់សំឡូត ក្រញូង ។ យួនបានជ្រើសរើសគណកម្មាធិការដែលជាអតិតខ្មែរឥស្សរៈ ដែលមានលោកស៊ីវ-ហេង(៩) ជាមេបញ្ជាការសឹកភូមិភាគពាយព្យទិស, មូល-សម្បត្តិជាមេទ័ព, រុង-លើត (នួន-ជា) ជានាយផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច, អាចារ្យឡាច-សាវេន និងឡាច-សារ៉ែន ជាគណៈនយោបាយ ។ មូលដ្ឋាននេះធ្វើសកម្មភាពក្នុងខេត្តពោធិសាត់ បាត់ដំបង សៀមរាប ។

សាឡុត-សរ ឬប៉ុល-ពត បានវិលមកចូលរួមក្នុងចលនាខ្មែរវៀតមិញ ដែលមានមេដឹកនាំយួនឈ្មោះសឺង-ង៉ុកមិញ ក្នុងខែមករា ឆ្នាំ១៩៥៣ នៅមូលដ្ឋានកំពង់ត្រាច ។

ក្នុងសន្និសិទហ្សឺណែវឆ្នាំ១៩៥៤ ពួកខ្មែរវៀតមិញគ្មានកៅអីទេ ដោយពួកនេះគ្មានដែនដីរំដោះកាន់កាប់ដូចយួនហូ-ជីមិញ ។ ឯប៉ាថេតឡាវមានកៅអី ដោយគេមានមូលដ្ឋានរំដោះនៅប៉ែកខាងជើងជាប់នឹងទល់ដែនយួន ។ ចំពោះប្រទេសខ្មែរ មានតែរដ្ឋាភិបាលសម្តេចសីហនុទេដែលតំណាងកៅអីខ្មែរ ដោយយកខ្មែរឥស្សរៈចុះចូលមានដាប-ឈួន, ច័ន្ទរង្សី, ពុត-ឆាយ ជាបន្ទាល់មិនឲ្យបែងចែកប្រទេសខ្មែរជាពីរ ដូចជាប្រទេសលាវនិងយួនទេ ។ នេះជាមេរៀនមួយរបស់ពួកខ្មែរវៀតមិញដែលក្រោយមក ក្លាយមកជាខ្មែរក្រហម ។ មេរៀននេះហើយដែលជំរុញឲ្យក្រុមប៉ុល-ពតអនុវត្តនូវផែនការវាយរំដោះយកតំបន់ជនបទឡោមព័ទ្ធទីក្រុងពុករលួយ រហូតដល់បានសំរេចជោគជ័យជាស្ថាពរក្នុងថ្ងៃទី១៧ មេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ (តាមឱវាទម៉ៅ-សេទុង) ។

(៩) ស៊ីវ-ហេងចូលរួមជាមួយលន់-នល់ក្នុងឆ្នាំ១៩៧០ ធ្វើជាវរសេនិយទោនៅបន្ទាយសឹករងស៊ីសុផុន ។

ក្រោយសន្ធិសិទ្ធហ្សឺណែវ យួនបានយកខ្មែរវៀតមិញរាប់ពាន់នាក់ ឲ្យទៅជ្រកកោននៅហាណូយ រង់ចាំឱកាសល្អលើកក្រោយទៀត ។ ក្នុងនោះមានមេដឹកនាំខ្មែរវៀតមិញឈ្មោះសឹង-ង៉ុកមិញ (អាចារ្យអន-មៀន) ក៏ទៅរស់នៅក្រុងហាណូយដែរ ។

ក្រុមទី២ខ្មែរវៀតមិញមាន សាឡុត-សរ, រ៉ុង-លើត (នួន-ជា), ស៊ីវ-ហេង, មូល-សម្បត្តិ (រស់-ញឹម ឬតាកៅ), អាចារ្យឡាច-សាវ៉ែន, ឡាច-សារេនជាដើមមិនទៅហាណូយតាមពួកយួនវៀតមិញឡើយ ។ គឺក្រុមទី២នេះឯង ដែលក្រោយមកក្លាយជាខ្មែរក្រហម ។ ពួកក្រោយនេះចែកចេញជាពីរក្រុមទៅទៀត ៖

១- ក្រុមទី១មាន លោកស៊ីវ-ហេង, មូល-សម្បត្តិ,អាចារ្យឡាច-សារេន, ឡាចសាវ៉ែន បានរស់នៅរកស៊ីជាជនសាមញ្ញធ្វើស្រែចំការក្រួចនៅភូមិវត្តគរខ្លះ នៅរូងកន្ទឹកង់ហាតខ្លះ (តាមដងស្ទឹងសង្កែទៅលើ), នៅភូមិថ្វាកខ្លះ ក្នុងខេត្តបាត់ដំបង ។

២- ក្រុមទី២មាន សាឡុត-សរ (ប៉ុល-ពត), រ៉ុង-លើត (នួន-ជា) និងគ្នាគេមួយចំនួនទៀត បន្លំបង្កប់ខ្លួនក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញដើម្បីរៀបចំគ្រឹះបដិវត្តន៍ ។ ពួកគេជួលផ្ទះនៅជិតៗគ្នាត្រង់ម្តុំមេភ្លើងខាងក្រោមពេទ្យចិន ។ ពួកគេបង្កប់ខ្លួន ធ្វើសកម្មភាពពន្យល់ទាក់ទាញពួកយុវសិស្សក្រីក្រ ដែលភាគច្រើនមិនស្គាល់ថាកុម្មុយនិស្តជាស្អីផង ។

* *

*

ខ្មែរក្រហម

នៅក្នុងក្រុងភ្នំពេញ សាឡុត-សរ និងឡេង-បេងគន (១០) បានបង្កើតវិទ្យាល័យឯកជនពីរនៅជិតមេភ្លើងក្រោមពេទ្យចិនគឺ : វិទ្យាល័យកម្ពុជាបុត្រ និងវិទ្យាល័យចំរើនវិជ្ជា ។ ឡេង-បេងគន នៅបង្រៀនប្រវត្តិសាស្ត្រក្នុងវិទ្យាល័យទាំងពីរ, គឺជននេះហើយដែលបញ្ចុះបញ្ចូលសិស្សក្រីក្រគ្មានប្រាក់បង់ថ្លៃសាលា ធ្វើជា « ចលនាយុវជនកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា - អក្សរកាត់ហៅថា : យុវកក » (១១) ឡើង ។ ពួកសមាជិកចលនា « យុវកក » គឺជាចលនាស្នូលបដិវត្តន៍របស់សាឡុត-សរ ។ ក្រោយដែលពួកខ្មែរក្រហមមានជ័យជំនះរំលំរបបសាធារណរដ្ឋលន់នល់ នៅថ្ងៃទី១៧ មេសា ១៩៧៥មក អង្គការខ្មែរក្រហមបានយកពួក យុវកក នេះមកធ្វើជាគណៈស្រុកនានា ឬជួនកាលតែងតាំងជាគណសហករណ៍ផង ។

(១០) ជាឈ្មោះពិតរបស់នួន-ជា ព្រោះឪពុកឈ្មោះ ឡេង-លីវ នៅភូមិវត្តគរ ខេត្តបាត់ដំបង ។

(១១) សំដីឆ្លើយឆ្លងគណៈស្រុកឆេងជាមួយម្តាយនួន-ជា នៅពាក់កណ្តាលឆ្នាំ១៩៧៤ ។ កាលណោះប៉ុល-ពតបានយកយោធាមជ្ឈឹមបក្សទៅព័ទ្ធចាប់មូល-សម្បត្តិ ភាគពាយ័ព្យនិងគណៈតំបន់, គណៈសហករណ៍, គណៈស្រុក, គណៈឃុំ, កងឈ្លបនិងកងយោធា ដកហូតអាវុធអស់រួចយកទៅសម្លាប់ចោល លើកលែងតែគណៈស្រុកយាន ដែលជិតដិតនឹងម្តាយនួន-ជា គេមិនបានចាប់ចង ឬធ្វើទោសអ្វីឡើយ ។ កាលនោះស្មេរខ្ញុំនៅធ្វើជាកម្មករក្នុងរោងជាងឃុំវត្តគរ តាំងនៅពីរតីឡូខាងលើឃុំវត្តគរ ។ ថ្ងៃ១៨មិថុនា១៩៧៨ គណៈឃុំដាក់ទិសឲ្យទៅចូលរើដែក កាត់សំបករថយន្តតូចៗ យកមកធ្វើជាប៉ែលចាក់ដីចែកចាយឲ្យពួកកងចល័តនិងសេនាជនឃុំវត្តគរ ។ ស្រាប់តែមានរថក្រោះ °-១១៣ ជាងម្ភៃគ្រឿងនិងពួកយោធាខ្ទង់៥,០០០នាក់ ចូលមកក្នុងអតីតក្រុងបាត់ដំបងដោយគ្មានឲ្យដំណឹងជាមុន ចាប់ចងពួកគណៈពាណិជ្ជ, គណៈស្រុកនានា ហើយទៅចាប់មូល-សម្បត្តិ នៅផ្ទះគាត់ក្បែរចំការជប៉ុន ជិតភ្នំតូចភ្នំធំ ។ កាលនោះពួកយោធាបានដេញពួកជាងខ្ញុំឲ្យវិលមកឃុំវិញ ។ ហេតុការណ៍នេះបានធ្វើឲ្យខ្ញុំមានសេចក្តីងឿងឆ្ងល់ណាស់ ដោយវាចាប់សម្លាប់តែគ្នាវា គឺម្នាក់ៗយល់ថា ជាពៀរវេរារបស់ពួកវា ឈាមស្រែកស្បែកហៅ ព្រោះពួកពាយ័ព្យទិសនេះក៏សម្លាប់ប្រជាជនខ្មែរអស់ច្រើនសំបើមណាស់ដែរ ។ ដោយការពិចារណាតាមហេតុការណ៍ ក្រោយមកទើបខ្ញុំដឹងថា មកពីដន្លងរបស់មូល-សម្បត្តិ ឈ្មោះសោ-ភឹមបានក្បត់ប្រុងធ្វើរដ្ឋប្រហារក្នុងរវាងខែវិច្ឆិកាឆ្នាំ១៩៧៧ តែប៉ុល-ពតវាដឹងខ្លួនមុន ឯសោ-ភិមគណៈភូមិភាគបូព៌ាទិស ក៏ត្រូវយោធាស្មោះនឹងប៉ុល-ពតសម្លាប់បានទៅ ។ ឯកូនប្រុសមូល-សម្បត្តិមួយឈ្មោះមិត្តឆ្នាំង (ឈ្មោះបដិវត្តន៍)បានរៀបការជាមួយកូនស្រីសោ-ភិម ។ មូល-សម្បត្តិនិងសោ-ភិមជាក្លើនឹងគ្នាផង តាំងពីសម័យខ្មែរវៀតមិញមក ។ ពេលនោះគេយកពួកយុវកកពីភូមិភាគនិរតីតាកែវ-កំពត មកជំនួសគណៈផ្សេងៗនៅពាយ័ព្យទិស ។ គណៈស្រុកឆេង ដែលទើបបានមកកាន់ក្តាប់ស្រុកបាត់ដំបង ជំនួសគណៈស្រុកហឿន (ត្រូវចាប់សម្លាប់ចោលជាមួយមូល-សម្បត្តិ) នោះ បានចូលទៅគួរសមយាយពាញ (ម្តាយនួន-ជា) ។ យាយពាញបានសួរគណៈស្រុកឆេងថា ៖ កូនអើយ, យ៉ាងណាបានជាកូនឯងបានមកជួបពាក់ព័ន្ធជាមួយនឹងអង្គការ ? ។ គណៈស្រុកឆេងបានឆ្លើយតបវិញថា ៖ អូ! ម៉ាអើយ ខ្ញុំក៏ក៏ជាអតិតកូនចៅក្នុងចលនាយុវកករបស់អ៊ុំជាដែរតើ ។ កាលនោះខ្ញុំនៅរៀនសាលាចំរើនវិជ្ជា ។ ម៉ាអើយ ពួកគិញប៉ូលីសរបស់សីហានុនិងអាឆ្កែលន់-នល់ គ្មានដឹងខ្យល់អីសោះតែម្តង ពួកខ្ញុំធ្វើវិច្ឆេទកម្ម វិទ្ធង្សនាក្រឡុកបង្កចលនា ពួកនេះគ្មានដឹងអីសោះ ហើយបើចាប់បានពួកខ្ញុំខ្លះ យកលុយទៅសូក វាលែងឲ្យរួចខ្លួនមកវិញអស់ ពួកវាមើលឃើញលុយជាធំលើសអ្វីៗទាំងអស់ ។

ក្នុងឆ្នាំ១៩៦០ មានពួកបញ្ញវ័ន្តក្រហមខ្លះវិលត្រឡប់មកពីស្រុកបារាំង ដូចជា ៖ ចៅ-សេង, ខៀវ-សំផន, ហ៊ូ-យន់, ភោគ-ឆាយ, គាត-ឆុន, ហ៊ូ-នឹម ។ ឆ្នាំនោះពួកកុម្មុយនិស្តខ្មែរបានបង្កើតបក្សម៉ាសសីស្ត-ឡេនីននៅក្នុងក្រុងភ្នំពេញ ។

ក្នុងឆ្នាំ១៩៦០ មានពួកបញ្ញវ័ន្តក្រហមខ្លះវិលត្រឡប់មកពីស្រុកបារាំង ដូចជា ៖ ចៅ-សេង, ខៀវ-សំផន, ហ៊ូ-យន់, ភោគ-ឆាយ, គាត-ឆុន, ហ៊ូ-នឹម ។ ឆ្នាំនោះពួកកុម្មុយនិស្តខ្មែរបានបង្កើតបក្សម៉ាសសីស្ត-ឡេនីននៅក្នុងក្រុងភ្នំពេញ ។ តាំងពីឆ្នាំនោះមក ចលនាយុវកកបានលូតលាស់ជាខ្លាំង ។ ពួកនេះជាមេក្រមីជ្រៀតចូលមកទិសអង្គការ ចូលទៅបន្លំខ្លួននៅក្នុងគ្រប់សកម្មភាពនានា ដែលមានប្រយោជន៍ដល់បក្សគេ ដូចជាបាតុកម្មវាយស្ថានទូតអាមេរិកាំងក្នុងឆ្នាំ១៩៦៣ (១២), បាតុកម្មសិស្សក្នុងឆ្នាំ១៩៧២-៧៣ រហូតធ្វើឃាតលោកថាច់-ជា និងវេជ្ជបណ្ឌិតកែវ-សាំងគីម ក្នុងបរិវេណវិទ្យាល័យ១៨មិនា (អតិតវិទ្យាល័យព្រះយុគន្ធរ), បាតុកម្មបុគ្គលិកសិក្សាក្នុងឆ្នាំ១៩៧៣-៧៤ ដើម្បីបំបែរទិសបាតុកម្ម ឲ្យក្លាយជាឈ្នាន់បំរើផលប្រយោជន៍របស់បក្សកុម្មុយនិស្តខ្មែរទៅវិញ ។

ពួកយុវកកចេះតែទាក់ទងបន្តតាមខ្សែរយៈគេ ដើម្បីប្រមូលសមាជិកឲ្យបានកាន់តែច្រើនថែមទៀត ។ គេជ្រៀតចូលទៅក្នុងចំណោមពួកនិស្សិត ដូចជាករណីជុំ-រំភើយ (១៣) ក្នុងគណកម្មការសមាគមនិស្សិតនៅមហាវិទ្យាល័យអក្សរសាស្ត្រភ្នំពេញជាដើម ។

ពពួកយុវកកខ្លះទៀតដែលបានក្លាយទៅជាគ្រូបង្រៀន សាស្ត្រាចារ្យ ក៏បានសាបព្រួសមនោគមវិជ្ជាកុម្មុយនិស្តក្នុងចំណោមមិត្តភក្តិគ្រូបឋមសិក្សាឬសាស្ត្រាចារ្យ ។ ក្នុងចំណោមសាស្ត្រាចារ្យ មានលោកគ្រូធុច-រិន (សាស្ត្រាចារ្យម.ស.ប.ភ.), លោកឃី-យ៉ុន (១៤) (បរិញ្ញាប័ត្រអក្សរសាស្ត្រខ្មែរ)...។ ក្រោយមកថ្ងៃទី១៧មិនា១៩៧៣ ក្រោយដែលពួកកូនចៅលោកលន់-ណុន បានគប់គ្រាប់បែកបំបែកហ្វូងបាតុកម្មគ្រូ ដែលកំពុងតែធ្វើមីទីង មានគ្នាជាង៤០០នាក់ ក្នុងបរិវេណមហាវិទ្យាល័យគរុកោសល្យខាងត្បូង មានស្លាប់គ្រូពីរនាក់និងរបួសជាច្រើននាក់មក ពួកសាស្ត្រាចារ្យគ្រូបង្រៀនមួយចំនួនទៀតយល់ឃើញថា បើទ្រាំនៅតទៅទៀត នឹងត្រូវពួកលន់-ណុនសម្លាប់ចោល ហើយថែមពីលើនេះទៅទៀត របបសាធារណរដ្ឋលោកលន់-នល់ពុករលួយអយុត្តិធម៌ណាស់ មិនទាំងគោរពលក្ខ័ណ ដែលចារលើស្ពួបសាធារណរដ្ឋ នៅមុខអតិតបរមរាជវាំងសោះ ហើយតទៅមុខគ្មានសង្ឃឹមឈ្នះពួករណៈសិរ្សរំដោះជាតិឡើយ ទើបពួកនោះក៏រត់ចូលខ្មែរក្រហមបណ្តោយដូចជានួន-ឃឿន

(១២) កាលនោះសម្តេចបញ្ជាទាហានប្លួងស្លៀកពាក់ស៊ីវិល ចូលទៅក្នុងវិទ្យាល័យនានា នាំសិស្សចេញទៅវាយស្ថានទូតអាមេរិកាំង មានលោកឃឹម-ទិតជាអ្នកដឹកនាំធ្វើ តាមសំដីលោកប៉ោ-ផន និងលោកស៊ិម-គិន ។

(១៣) ជុំ-រំភើយ ជាអតិតសិស្សខ្ញុំក្នុងឆ្នាំ១៩៦៨-៦៩ កាលជាប់មធ្យមសិក្សាប័ត្រភាគទី២ក្នុងឆ្នាំ១៩៧២ បានទៅបន្តវិជ្ជានៅមហាវិទ្យាល័យអក្សរសាស្ត្រ ផ្នែកប្រវត្តិវិទ្យា-ភូមិវិទ្យា មាជុំ-រំភើយម្នាក់ឈ្មោះមិត្តហឿន ជាអតីតខ្មែរក្រហមនៅសំឡូត ។ សម័យប៉ុល-ពតមិត្តហឿនធ្វើជាគណៈស្រុកភ្នំសំពៅ ខេត្តបាត់ដំបង ។

(១៤) លោកឃី-យ៉ុន ត្រូវជាបងថ្លៃលោកឯក-សំអុល អគ្គលេខាធិការមហាវិទ្យាល័យអក្សរសាស្ត្រ ។

លោកថាច់-ជា

លោកកែវ-សង់គីម

(អ្នកនិពន្ធ «ដំណើរឆ្ពោះមកទិសខាងលិច ឬឥណ្ឌូចិនក្នុងឆ្នាំ២,០០០»), លោកកុល-ឃឿត (បរិញ្ញាប័ត្រអក្សរសាស្ត្រខ្មែរ), លោកសោម-សំអ៊ុន (បរិញ្ញាប័ត្រប្រវត្តិវិទ្យា) បីនាក់ក្រោយនេះចេញពីបាត់ដំបងនៅដើមខែមិនា១៩៧៥ ។

ក្នុងចំណោមពួកបច្ចេកទេសវិស្វករ ក៏មាននិន្នាការក្រហមដែរដូចជា លោកគាត-ឆុន, លោកជី-គីមអាន (១៥), លោកវេជ្ជបណ្ឌិតធ្មេញឌី-ផុន (១៦), លោកងួន-អេង (វិស្វករ), លោកម៉ែន-នីថូ (វិស្វកអគ្គីសនី), លោកសៀង-ប៉ោសែ (វិស្វករនិងនាយកក្រសួងសុរិយោដី), លោកចន្ទ-បុប្ផ (ចៅក្រម) ។ល។...

មេដឹកនាំចលនាយុវកកគឺ ឡៅ-បេងគន (នួន-ជា) ។ ជននេះរស់នៅបង្កប់ខ្លួនក្នុងក្រុងភ្នំពេញរហូតមកដល់ឆ្នាំ១៩៧២-៧៣ ទើបចេញទៅព្រៃ តែនៅតែលបចូលមកម្តងៗទៀត ដើម្បីទាក់ទងពួកខ្សែរយៈក្នុងក្រុង ។ នៅក្នុងក្រុងភ្នំពេញ ក្រៅពីធ្វើជាគ្រូឯកជននៅវិទ្យាល័យចំរើនវិជ្ជានិងកម្ពុជបុត្រ ជននេះបន្លំខ្លួនធ្វើជាអ្នកចិញ្ចឹមមាន់-ទា លក់ឫស្សី ផ្តៅ ស្លឹកប្រក់ផ្ទះនៅម្តុំជិតវត្តស្ទឹងមានជ័យ ។

(១៥) អ្នកស្រីជី-គីមអាន ជាសាស្ត្រាចារ្យ មសបភ ក្នុងឆ្នាំ១៩៧២ ។ អ្នកស្រីបានផ្លាស់ពីភ្នំពេញមកបង្រៀននៅវិទ្យាល័យនេត-យ៉ង់ បាត់ដំបងដែរ ។ ប្រហែលដោយខុសគោលបំណងដែលប៉ុងប្រាថ្នាពីមុនមក ទើបឮថាលោកជី-គីមអាន បានចងកធ្វើអត្តឃាតខ្លួនឯងក្នុងរវាងឆ្នាំ១៩៧៣នៅតំបន់អូរអណ្តូងទៅ ? ។

(១៦) លោកវេជ្ជបណ្ឌិតឌី-ផុន បានរត់ចូលព្រៃក្នុងឆ្នាំ១៩៧២ ហើយក្រោយមកត្រូវបាត់ខ្លួនដោយអាថ៌កំបាំង ក្នុងរវាងឆ្នាំ១៩៧៣-៧៤ ។ អ្នកស្រីឌី-ផុន ជាសាស្ត្រាចារ្យរុក្ខជីវវិទ្យា (**Biologie végétale** *) របស់ខ្ញុំកាលខ្ញុំនៅជានិស្សិតផ្នែក រ.វ.គ.ធ. (* **SPCN** *) នៅមហាវិទ្យាល័យវិទ្យាសាស្ត្រក្នុងឆ្នាំ១៩៦៦-៦៧ ។ ពេលចូលជំរំខៅ-អ៊ីដាង ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៩ ថ្ងៃទី២១ ខែវិច្ឆិកា ខ្ញុំបានជួបអ្នកស្រីឌី-ផុន ហើយបានសាកសួរពត៌មានខ្លះៗពីស្វាមី អ្នកស្រីគ្រាន់តែប្រាប់ថា ស្វាមីគាត់ត្រូវស្លាប់ប៉ុណ្ណោះ ហើយមិនព្រមផ្តល់ពត៌មានរឿងនយោបាយសោះ (ខ្លាចក្រហមសម្លាប់) ។*

ឯប្រពន្ធធ្វើជាអ្នកលក់បង្អែមចំណីសៀម ។ យ៉ាងហោចក្នុងមួយខែ ជននេះតែងមកលេងផ្ទះប្អូនស្រីឈ្មោះភូ-ពូន (ស្វាមីពាក់ស័ក្តិប្រាំឈ្មោះគីម-សាន ខាងផ្គត់សម្ភារៈសាំង) នៅផ្សារអូឡាំពិក ហើយចាក់ស្រាហែណេស៊ីឬសំប៉ាញប្អូនថ្លៃផឹក ។ ជននេះលាក់កន្លែងរស់នៅយ៉ាងជិត (១៧) ។ បើដឹងថាបងប្អូនលួចតាមទៅមើលផ្ទះ ជននេះក៏ប្តូរទីលំនៅភ្លាម ។

បក្សកុម្មុយនិស្តខ្មែរបានរៀបផែនការគេយ៉ាងល្អិតល្អន់ណាស់ ក្នុងការដណ្តើមអំណាចបីស្តេចសីហនុ ។ គេបណ្តាក់គ្នាជ្រៀតចូលទៅនៅកៀកនឹងសីហនុ ក្នុងប្រព័ន្ធរដ្ឋាភិបាល (ខៀវ-សំផន, ហ៊ូ-យន់...) តាមខ្សែរយៈសម្តេចវាំងប៉ែន-នុត ដែលជាអ្នកនាំឲ្យទៅជួបសីហនុ ។ ពួកខ្មែរក្រហមបានរៀបចំកំណត់គោលដៅគេដូចតទៅនេះ ៖

១- រៀបចំបង្កើតយុវជនស្នូលបដិវត្តន៍នៅទីក្រុងភ្នំពេញ (បង្កើតវិទ្យាល័យឯកជនចំរើនវិជ្ជា និងកម្ពុជបុត្រ) និងនៅទីរួមខេត្តខ្លះ ដូចជាកំពង់ចាម (ស្រុកកំណើតហ៊ូយន់), តាកែវ, កំពត (មូលដ្ឋានឃួនវៀតមិញ), បាត់ដំបង (ខ្មែរវៀតមិញនៅសំឡូត) គេជ្រើសយកតែសិស្សក្រីក្រមកពង្វក់បំប៉នស្មារតី (ចលនាយុវកក = យុវជនកុម្មុយនិស្តកម្ពុជា) ។ ពួកនេះហើយដែលជាអ្នកបង្កអនាធិបតេយ្យ បាចខិតប័ណ្ណធ្វើឲ្យច-លាចលក្នុងទីក្រុង ដើម្បីបំបែរទិសបាតុកម្មឬកូដកម្មនានា ជាប្រយោជន៍បក្សកុម្មុយនិស្តខ្មែរទៅវិញ ។

២-បណ្តាក់គ្នាចូលទៅក្នុងរដ្ឋាភិបាល ដោយប្រើល្បិចចូលជិតខ្មាំងដើម្បីកំចាត់

(១៧) តាមសំដីរបស់អ្នកស្រីគីម-សាន ជាប្អូនស្រីបង្កើតឡៅ-បេងគន ដែលខ្ញុំបានជួបក្នុងពេលដែលកងទ័ពយួន ចូលមកយកស្រុកខ្មែរនៅដើមឆ្នាំ១៩៧៩នោះថា គាត់មានសេចក្តីក្តៅក្រហាយនិងជេរប្រទេចបណ្តាសារបងប្រុសនេះសព្វបែបយ៉ាង ព្រោះយកស្វាមីគាត់ទៅសម្លាប់ កាលដែលខ្មែរក្រហមចូលដល់ភ្នំពេញភ្លាម ។ សូមជំរាបថា អ្នកស្រីភូ-ពូនបានជាយកត្រកូលខុសពីឡៅ-បេងគននោះ ព្រោះអ៊ុំភូ-យឿង (អ៊ុំក្មេករបស់ស្មេរ) បានសុំពីយាយពាញមកធ្វើជាកូន ឯភរិយារបស់អ៊ុំភូ-យឿង ត្រូវជាប្អូនស្រីបង្កើតរបស់យាយពាញ ។ ពេលយោធាខ្មែរក្រហមដេញប្រជាជនឲ្យចេញពីទីក្រុងនោះ គ្រួសារគាត់នៅក្រោយគេបង្អស់ ព្រោះសំអាងថា បងប្រុសគាត់មកដល់ហើយ។ ប្អូនស្រីនួន-ជាម្នាក់ទៀតឈ្មោះឡៅ-គីមនី ជាភរិយាលោកកោះ-ពាញ (ប្អូនប្រុសលោកកោះ-ឈួន) ក៏បានមកជួបជុំគ្នានៅផ្ទះអ្នកស្រីភូ-ពូនដែរ ។ នួន-ជាបានប្រើយោធាឲ្យមកនាំយកលោកគីម-សានទៅជួប ។ ដោយមិនស្គាល់ណាមួយជាលោកគីម-សាននោះ យោធាក៏នាំប្រុសៗទាំងអស់ប្រាំនាក់ទៅឲ្យនួន-ជា ដែលនៅចំណោមនោះមាន លោកកោះ-ពាញ, គីម-សាន, ប៊ុនរិត-ខាំឡុន (បងថ្លៃប្រុសរបស់ស្មេរនៅលីវ) និងក្មួយពីរនាក់ទៀត ។ នួន-ជាកាត់ទុកតែលោកគិម-សាន រួចដោះលែងអ្នកបួននាក់ឲ្យវិលត្រឡប់មកវិញ ។ នួន-ជាក៏សម្លាប់ប្អូនថ្លៃស័ក្តិប្រាំខាងដឹកជញ្ជូនសម្ភារៈនេះទៅ ដើម្បីសំដែងសេចក្តីស្មោះត្រង់ជាមួយប៉ុល-ពត ។ អ្នកស្រីគីម-សានចាំប្តីមិនឃើញវិលត្រឡប់មកវិញសោះ ។ លុះព្រឹកឡើងឃើញតែយោធាមកបណ្តេញទាំងអស់គ្នាឲ្យចេញពីផ្ទះ ។ លោកកោះ-ពាញមកស្លាប់នៅខេត្តពោធិសាត់ដោយគ្មានថ្នាំព្យាបាល ។ សព្វថ្ងៃអ្នកស្រីភូ-ពូនរស់នៅផ្សារលើ ជិតភូមិវត្តគរ បាត់ដំបង ។ កូនប្រុសម្នាក់ជាចលត៍ ដោយពួកវាប្រើគ្មានពេលសំរាក ក៏ឈឺរត់មករកម្តាយដួលដាច់ខ្យល់ស្លាប់នៅនឹងកាំជណ្តើរខ្ទម ។ ឯកូនម្នាក់ទៀត ពួកវាចោទថាខ្ជិល ហើយចាប់យកទៅវាយធ្វើទារុណកម្ម រួចដុតសម្លាប់ចោលទាំងរស់ ។ ឯអ្នកស្រីកោះ-ពាញ (សល់តែកូនស្រីម្នាក់) សព្វថ្ងៃបានមករស់នៅរដ្ឋកាលីហ្វ័រនិញ៉ា សហរដ្ឋអាមេរិក ។

ពួកស្តាំនិយមមុន រួចរំលំសម្តេចជាក្រោយ ។ គេចូលកៀកសម្តេច បញ្ចុះបញ្ចូលបញ្ឆោតសម្តេចឲ្យងាកទៅរកពិភពកុម្មុយនិស្ត រហូតទ្រង់បានទាក់ទងជាមួយចិនជាដំបូងក្នុងឆ្នាំ១៩៥៦ ។ ពន្យល់សម្តេចឲ្យធ្វើជាតួបនិយកម្មសហគ្រាសនានា, រោងចក្រ, បង្កើតសហករណ៍តាមបែបកុម្មុយនិស្ត... ដោយបញ្ចូលខៀវ-សំផនជារដ្ឋមន្ត្រីពាណិជ្ជកម្ម, គាត-ឈុនជារដ្ឋមន្ត្រីឧស្សាហកម្ម, ចៅ-សេងជារដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងអប់រំជាតិ។

ដំណាក់ការមួយទៀត ពួកគេជ្រៀតចូលទៅដណ្តើមកៅអីក្នុងមន្ទីររដ្ឋសភាធ្វើជាតំណាងរាស្ត្រ ដើម្បីបានជិតដិតនិងទាក់ទងជាមួយប្រជាជន ក្នុងផែនការរៀបចំនិងពង្រីកមូលដ្ឋានបដិវត្តន៍នៅតាមជនបទស្រែចំការ ដែលរបបដឹកនាំមិនសូវអើពើនោះ ។

៣- ប៉ែងកំចាត់ពួកស្តាំនិយម មានក្រុមលោកស៊ឹម-វ៉ារ, យ៉ែម-សំបូរ, សឺន-សាន, លន់-នល់, យី-តាំងលីម ឲ្យខ្ទាតឆ្ងាយពីសម្តេចសីហនុ ពីរដ្ឋាភិបាល ពីរដ្ឋសភា ហើយនិងធ្វើយ៉ាងណាឲ្យសីហនុស្អប់ពួកទាំងនេះទៀតផង ។

ផែនការរបស់គេមានដំណាក់ការច្បាស់លាស់ណាស់ ក្នុងការប្រឆាំងនឹងសីហនុ ។ លុះដល់ប្រព័ន្ធបដិវត្តន៍ផ្ទៃក្នុងគេរឹងមាំគួរជាទីទុកចិត្តបានហើយ មេដឹកនាំខ្មែរក្រហមក៏បណ្តោះគ្នាភៀសខ្លួនចេញទៅព្រៃ នៅទីជនបទរួមរស់ជាមួយប្រជាជនដើម្បីរាវរកចំណុចខ្សោយប្រជាជន ងាយស្រួលនឹងទាក់ទាញដឹកនាំ ។ កាលបើប្រជាជនចូលចិត្តពួកគេហើយ គេក៏ចាប់ផ្តើមឆាកបណ្តុះកំហឹងបដិវត្តន៍វណ្ណៈអធនឲ្យស្អប់វណ្ណៈអ្នកដឹកនាំ វណ្ណៈស័ក្តិភូមិ អ្នកមាន អ្នកក្រុង អ្នកចេះដឹង...។ គេលើកយកឧទាហរណ៍ជាក់ស្តែងមកលាតត្រដាង ពន្យល់ប្រជាជន ចង្អុលបង្ហាញពីរបៀបកេងប្រវ័ញ្ច ជិះជាន់ បំបិទសិទ្ធិ និងអយុត្តិធម៌ពុករលួយរបស់ពួកវណ្ណៈសក្តិភូមិកាន់អំណាច ។ គេពន្យល់ប្រជាជន ពីពួកប៉ូលីស គិញ គយ ប៉េអ៊ឹម ដែលគ្មានធ្វើការបំរើរក្សាសន្តិសុខឲ្យប្រជារាស្ត្រទាល់តែសោះ គឺច្រាក់គ្នាចាំតែច្របាច់ក ជិះជាន់ ចាប់ចងរាស្ត្រខ្មែរ ជំរិតយកលុយកាក់ជាដើម ។ ដោយឃើញឧទាហរណ៍ជាក់ស្តែង ប្រជាជនជាពិសេសពួកយុវជនក៏ជឿទុកចិត្ត ចូលបំរើជាយោធាតាមការភូតភររបស់អង្គការថា ទៅរំដោះខ្មែរឲ្យរួចពីចក្រពត្តិអាមេរិកាំង ពីវណ្ណៈសក្តិភូមិជិះជាន់ជញ្ជក់ឈាមរាស្ត្រនោះ ។

កាលបើកំហឹងវណ្ណៈពុះកញ្ជ្រោលក្នុងស្រទាប់ប្រជាជនហើយ ពួកគេចាប់ពន្យល់ពីមធ្យោបាយយ៉ាងណា ដើម្បីរំដោះរំបំរះខ្លួនចេញពីការជិះជាន់នោះៗដោយលើកយកការតស៊ូវណ្ណៈឲ្យឈ្មោះថា ៖ កងទ័ពប្រដាប់អាវុធប្រជាជនវណ្ណៈអធន ជាមធ្យោបាយ ពោលគឺគេត្រូវតែប្រយុទ្ធសម្លាប់ខ្មាំងជាដាច់ខាត ទើបរំដោះខ្លួនបាន ។ ត្រង់នេះហើយដែលពួកក្រហមឲ្យឈ្មោះថា (កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ) នោះ ។ ក្នុងការពន្យល់បំផុសកំហឹងវណ្ណៈនោះ ពួកគេបានបំភ្លៃប្រវត្តិសាស្ត្រឲ្យស្របទៅនឹងទិសដៅស្មារតីតស៊ូបដិវត្តន៍បក្សកុម្មុយនិស្តខ្មែរ ដូចជាការបំភ្លៃប្រវត្តិតស៊ូបះបោរក្នុងរាជ្យនរោត្តម មានអាចារ្យស្វា ពោរកំបោរ (យួនគាំទ្រឲ្យបង្កចលនាក្នុងស្រុក កុំឲ្យខ្មែរមានឱកាសទៅវាយដណ្តើមយកកម្ពុជាក្រោមមកវិញ), ការសម្លាប់លោកបាដេ នៅភូមិក្រាំងលាវ (បារាំងជិះជាន់ទារពន្ធធ្ងន់ពេក), អាចារ្យហែម-ចៀវ (ពន្យល់ខ្មែរឲ្យភ្ញា

ក់រឭករហូតបារាំងចាប់ផ្សឹកដាក់គុក សុគតនៅកោះត្រឡាច)... ថាបានត្រួសត្រាយបដិវត្តន៍មុនគេ ។

ដល់ពេលនេះ ប្រជាជនក្លាយមកជាឧបករណ៍របស់បដិវត្តន៍គេហើយ ស្រេចតែនឹងគេលៃឆ្នៃប្រើតាមសេចក្ដីត្រូវការ ដោយយកវិន័យរឹងដូចដែក នរណាក្បត់ទិសដៅអង្គការត្រូវកាត់ទោសខ្លួនឯង... បេះដូងថ្ម គ្មានមនោសញ្ចេតនា គ្មានមេត្តាអនុគ្រោះសោះឡើយ ។ ឯកងឈ្លបនិងយោធា គេបង្រៀនតែពីវិធីសម្លាប់ខ្មាំងប៉ុណ្ណោះ ។

ក្នុងឆ្នាំ១៩៦២ សាឡុត-សរបានភៀសខ្លួនពីក្រុងភ្នំពេញចូលព្រៃ រៀបចំត្រៀមលក្ខណៈប្រឆាំងនឹងសម្ដេចសីហនុ ។ គ្នាគាត់ជាច្រើនទៀតបានរត់ចេញជាបន្តបន្ទាប់ដែរដូចជាខៀវ-ប៉ែន (សាស្ត្រាចារ្យ មសបភ) (១៨) រត់ចូលព្រៃក្នុងឆ្នាំ១៩៦៣ ។ ក្រោយមកទៀតមានទីវ-អុល (សាស្ត្រាចារ្យទុតិយភូមិផ្នែកអក្សរសាស្ត្រខ្មែរ), ធុច-រិន (សាស្ត្រាចារ្យ មសបភ)... ក៏នាំគ្នាភៀសខ្លួនចេញបន្តបន្ទាប់គ្នាដើម្បីរៀបចំកម្លាំងបដិវត្តន៍វាយយកអំណាចពីសម្ដេចសីហនុនៅឯទីជនបទ ។

ក្នុងឆ្នាំ១៩៦៧ ខៀវ-សំផន, ហ៊ូ-យន់ក៏ភៀសខ្លួនចេញពីក្រុងភ្នំពេញ ចូលទៅពួនសម្ងំក្នុងស្ថានទូតចិនខ្ទង់បីខែ ទើបចិនបណ្ដោះចេញទៅព្រៃទៀត ដោយខ្លាចពួកគិញសម្ដេចសម្លាប់ចោល ព្រោះជាប់ចោទថា បានចំបះរាស្ត្រនៅសំឡូត ក្រញូងបាត់ដំបង ។

* *

*

(១៨) ឈ្មោះបដិវត្តន៍ហៅថា មិត្តស៊ូ បាននាំកងទ័ពចូលក្រុងបាត់ដំបងមុនគេនៅល្ងាចថ្ងៃទី១៧មេសា ១៩៧៥ បានធ្វើជាគណៈតំបន់៤ (គឺផ្នែកខាងក្រោមក្រុងបាត់ដំបង ទៅដូនទាវ ចែកគ្នាជាមួយតំបន់៣ ដោយយកផ្លូវរទេះភ្លើងជាគោល) មួយរយៈ ។ ប្រាំមួយខែក្រោយមក មូល-សម្បត្តិចាត់ឲ្យយោធាទៅចាប់ស្ងាត់ៗ យកទៅសម្លាប់ចោល ហើយកុហកប្រជាជនថា អង្គការបានបញ្ជូនឲ្យទៅធ្វើទូតនៅស្រុកថៃ ។

ការបះបោរនៅតំបន់សំឡូត

ការបះបោរនៅតំបន់សំឡូត ក្រញូងនេះហើយ ដែលជាដើមភ្លើងនៃសង្គ្រាមស៊ីវិលក្នុងស្រុកខ្មែរ ឬសង្គ្រាមបដិវត្តន៍ពួកខ្មែរក្រហម ។ អំពើពុករលួយនិងអំពើអយុត្តិធម៌ជិះជាន់របស់ពួកអាជ្ញាធរខេត្តបាត់ដំបងសម័យលោកយ៉ែម-មុនីវ័ត្ត បានធ្វើឲ្យប្រជារាស្ត្រស្រុកសំឡូត មានសេចក្ដីក្ដៅក្រហាយយ៉ាងខ្លាំង ។ មូលហេតុនេះក្លាយជាឱកាសយ៉ាងល្អកំររកបានមួយ ដែលពួកខ្មែរក្រហមរង់ចាំអស់ពេលជាយូរមកហើយ ។

ពួកស្ដូលខ្មែរក្រហមនៅក្រុងភ្នំពេញ បានបញ្ជូនគ្នាគេមកបំបះរាស្ត្រឲ្យក្រោកឡើងតស៊ូប្រឆាំងនឹងអាជ្ញាធរខេត្តបាត់ដំបង ។ ហើយការបះបោរនៅតំបន់សំឡូតនេះបានរាលដាលចូលទៅក្នុងខេត្តនានាទៀត ដូចជាខេត្តកោះកុង, កំពត(ឈូក) កំពង់ស្ពឺ, តាកែវ, កំពង់ឆ្នាំង(កំពង់ត្រឡាច), កំពង់ចាម, កំពង់ធំ... ដែលមានមូលដ្ឋានខ្មែរក្រហម ឬមានដំណាងរាស្ត្រនិន្នាការក្រហម ។

ក្នុងឆ្នាំ១៩៦៧ ប្រជាជនស្រុកសំឡូតបាននាំគ្នាទាំងភូមិៗរត់ចូលព្រៃ ហើយត្រូវពួកអាជ្ញាធរខេត្តបាត់ដំបងលាបពណ៌គ្នាថា «ខ្មែរក្រហម» ។ ក្នុងសៀវភៅ «កសិករនិងនយោបាយនៅកម្ពុជា, ១៩៤២-៨០» (**Peasants and Politics in Kampuchea, 1942-80**), លោកបែន-ឃៀកណាន់ (**Ben Kiernan**) បានសរសេរពីការបះបោរនោះថា បានកើតឡើងចំពេលដែលកងទ័ពយួនយៀកកុងនៅវៀតណាមកំពុងតែជាប់ដៃតទល់ជាមួយនឹងកងទ័ពអាមេរិកាំងកន្លះលាននាក់ ។ នៅក្នុងខែមិថុនា១៩៦៧ ប្រជារាស្ត្រជាងបួនពាន់នាក់ បានរត់ចូលព្រៃអស់ជាងមួយខែ ។ ក្រោយមកបានព្រះគ្រូព្រះវ័ន្តរតន៍ អ៊ីវ-ទួត មេគណខេត្តបាត់ដំបងនិមន្តទៅសំរុះសំរួលបញ្ចុះបញ្ចូលខ្មែរបះបោរទាំងនោះ ដែលមានទាំងព្រះសង្ឃផង ឲ្យចូលមករស់នៅក្នុងភូមិម្ដងវិញ

ដោយចង់ទូលការពិត អ្នកស្រុកសំឡូតបានជ្រើសរើសតំណាងពីរនាក់ ហើយចាត់ឲ្យធ្វើដំណើរនាំដំណឹងទៅទូលសម្ដេចនៅឯក្រុងភ្នំពេញ តែត្រូវបក្សពួកលោកលន់-នល់ចាប់សម្លាប់ចោលបាត់ទៅ ។ តាមពិតលោកលន់-នល់មិនបានដឹងសោះទេ គឺជាបក្សពួកលោកអភិបាលខេត្តបាត់ដំបងយ៉ែម-មុនីរ័ត្ន និងនាយទុនទេ ដែលឃុបឃិតគ្នាធ្វើការបំបិទមាត់តំណាងអ្នកស្រុកសំឡូតទាំងពីរនាក់នោះ ព្រោះខ្លាចសម្ដេចជ្រាបពីរឿងដែលពួកគេប្លន់កម្មសិទ្ធិ ប្លន់ប្រវ័ញ្ចយកដីចំការប្រជារាស្ត្រស្រុកសំឡូត ។

ក្នុងឆ្នាំ១៩៦៨ ស្មេរខ្ញុំចេញពីមហាវិទ្យាល័យគរុកោសល្យ ជាសាស្ត្រាចារ្យមធ្យមសិក្សាបឋមភូមិ មកបង្រៀននៅវិទ្យាល័យអ៊ាបឃុត-នេតយ៉ង់ បាត់ដំបងក្រុង មានលោកឃិន-ផូ ជាចាងហ្វាង ។ កាលនោះអាជ្ញាធរខេត្តបានកេណ្ឌកងប៉ូលីសខេត្តកងស្វ័យត្រាណតាមភូមិនានា គ្រូបង្រៀនបឋមសិក្សា ឲ្យទៅធ្វើការបង្ក្រាបអ្នកស្រុកសំឡូត និងធ្វើការឃោសនាបញ្ចុះបញ្ចូលឲ្យអ្នកស្រុកមករស់នៅក្នុងភូមិដូចធម្មតាវិញ ។ គេឲ្យឈ្មោះសកម្មភាពនោះថា ប្រតិបត្តិការសន្តិភាព ។ តាមលោកបែន-ឃៀកណាន់ ដែលបានសម្ភាសន៍ជាមួយអធិការធុយ-ប៊ុនសូរ នៅទីក្រុងប៉ារីសឆ្នាំ

១៩៤០ ថាពួកលោកគ្រូបឋមសិក្សាបានចូលរួមដោយស្ម័គ្រចិត្ត តែបើតាមខ្ញុំដឹងវិញនោះ គឺស្ម័គ្រចិត្តដោយបង្ខំ (volontaire obligatoire) ទេវិញទេ ព្រោះអស់លោកគ្រូបឋមសិក្សាខ្លាចអំណាចលោកអធិការបឋមសិក្សាណាស់ ។ ឯលោកអធិការស្តាប់បង្គាប់និងផ្តាប់ថៅហ្វាយខេត្ត ។ ឯលោកគ្រូមធ្យមសិក្សាមិនបានចូលរួមក្នុងប្រតិបត្តិការសន្តិភាពយកល្អមើលនោះទេ ។

លោកមាស-ម៉ុន ដែលសព្វថ្ងៃរស់នៅក្រុងតាខូម៉ា រដ្ឋវ៉ាស៊ិនតោន ជាអតិតកងស្វ័យត្រាណឃុំបាយដំរាំ ស្រុកបាណន់ បានជាប់កំណែនទៅបង្ក្រាបរាស្ត្រនៅតំបន់សំឡូតដែរក្នុងឆ្នាំ១៩៦៨ ។ លោកមាស-ម៉ុនបានសារភាពថា កងស្វ័យត្រាណា ប៉ូលីស បានចាប់មាន់ទាជ្រូក គាស់យកចានឆ្នាំង ទ្រព្យសម្បត្តិដែលអ្នកស្រុកជីកដីកប់លាក់ទុក ក្នុងវេលាដែលរត់លួន តាមការបញ្ជេះរបស់ពួកខ្មែរក្រហមនោះ ។

តើបុព្វហេតុពិតនោះយ៉ាងណា ទើបបណ្តាលឲ្យមានការបះបោរនៅសំឡូត ?

សូមមេត្តាជ្រាបថា ចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៦០មក អ្នកស្រុកនៅខេត្តបាត់ដំបងបាននាំគ្នាពង្រីកដីចំការសំរាប់ដំណាំ ក្រូច ស្វាយ ម្នាស់... ច្រើនឡើងៗ ហើយនាំគ្នាចាប់ដីថ្មីៗមានជីរជាតិនៅអណ្តើកហែប, ថ្ងៃ(ម្នាស់ កៅស៊ូ), កំពង់គល់ រហូតដល់សំឡូត ។ ការនេះក៏វាលដាលដល់ពួកអស់លោកផ្នែករដ្ឋបាលខែត្រ នាយកក្រសួងសុរិយោដី នាយទុនខ្មែរ ចិន មានលោកហ៊ូ-តុងហាន់, ហ៊ូ-តុងហាប់ជាដើម ។ តាំងពីយូរយារមកហើយ អ្នកស្រុកនៅសំឡូតមានដីចំការកេរ្តិ៍ពីដូនតាម៉ែឪគេមក ដើមស្វាយគល់ប៉ិនកង់រទេះ ដើមធូរេនធំខ្ពស់លលៃ, ចំការចេក ម្នាស់ សាវម៉ាវ... តែដីចំការទាំងនោះមិនដែលមានប្លង់កម្មសិទ្ធិសំគាល់ទេ ព្រោះប្រជារាស្ត្ររស់នៅតំបន់ដាច់ស្រយាល គ្មានផ្លូវថ្នល់ (ខ្លះមិនដែលស្គាល់ផ្សារផង) នៅល្ងង់ខ្លៅពេកក្នុងរឿងកម្មសិទ្ធិប្លង់ដីនេះ ។

ដោយចង់បានដីតំបន់សំឡូត (ដីក្រហម) ដ៏មានជីរជាតិនោះ បុគ្គលិកសាលាខេត្ត សាលាស្រុកបាត់ដំបង ថៅក្រសួងនានា នាយទុនខ្មែរ ចិន ជាពិសេសនាយកក្រសួងសុរិយោដី (ក្រសួងផែនទី) បានឃុបឃិតគ្នាធ្វើប្លង់កម្មសិទ្ធិវាតប្លន់យកដីចំការអ្នកស្រុកសំឡូតទាំងបំពាននិងអយុត្តិធម៌ ។ ដោយសំអាងលើប្លង់កម្មសិទ្ធិត្រឹមត្រូវស្របច្បាប់ ពួកគេបានឲ្យត្រាក់ទ័រទៅឈូសរុញព្រលំដំណាំចាស់វាតធ្វើរបងធ្វើព្រំដីរបស់គេ ។ អ្នកស្រុកសំឡូតដល់ឃើញគេមកឈូសយកដីចំការខ្លួនទាំងបំពាន ក៏នាំគ្នាមកឃាត់ តែម្ចាស់កម្មសិទ្ធិថ្មីសំអាងលើប្លង់ដីត្រឹមត្រូវមិនព្រមស្តាប់ ហើយរឹតតែបន្តការឈូសដីតទៅទៀត ។ ដោយឃាត់មិនស្តាប់ អ្នកស្រុកក៏នាំគ្នាបះកាប់សម្លាប់អ្នកបើកបរត្រាក់ទ័រស្លាប់ទៅ ។ អាជ្ញាធរខេត្តក៏បញ្ជូនកងប៉ូលីសទៅបង្ក្រាប មានបាញ់សម្លាប់និងចាប់មកដាក់គុកផង ។ ប្រុសៗក៏នាំគ្នារត់ចូលពួនព្រៃអស់ នៅសល់តែស្រីៗ ក្មេង និងចាស់នៅចាំផ្ទះសំបែងទ្រព្យសម្បត្តិ ។ ដោយការសំរុះសំរួល ប្រុសៗបាននាំគ្នាចូលមកនៅក្នុងភូមិស្រុកវិញ ។ បន្តិចមក ក្នុងពិធីបុណ្យចូលឆ្នាំរាំវង់មួយ (តាមសេចក្តីរាយការណ៍របស់លោកម៉ៃ-សៅរី គ្រូបឋមសិក្សាទក្ខិណសាលា) ថាប៉ូលីសបានចាប់រំលោភកូនក្រមុំអ្នកស្រុកសំឡូត ។ ការបំពាននេះបានបង្កើតជាអធិករមួយថែមទៀត ។ កំណាន់នារីនោះបានកាប់ប៉ូលីសនឹងពូថៅស្លា

ប់ទៅ ។ ពួកកងប៉ូលីសក៏លើកគ្នាមកបាញ់សម្លាប់អ្នកស្រុកអស់ជាច្រើន ។ អ្នកស្រុកក៏បះបោរម្តងទៀត នាំគ្នាទាំងប្រុស ស្រី ក្មេង ចាស់ ទាំងភូមិៗនាំគ្នារត់ចូលព្រៃ ។ ឃើញឱកាសល្អហើយ ពួកខ្មែរក្រហមក៏ចូលមកបន្តំទាក់ទងពន្យល់អ្នកស្រុកសំឡូត ញុះញង់បន្ថែម បំផុសកំហឹងសងសឹកប្រឆាំងនឹងពួកអាជ្ញាធរខេត្តបាត់ដំបងប-ណ្តោយ ។ នេះហើយជារឿងពិតដែលគេខំនាំគ្នាលាក់រហូតដល់សព្វថ្ងៃ ។

នៅថ្ងៃទី៣០ មេសា ១៩៦៧ សម្តេចមានបន្ទូលថា ៖ មិនមែនមានតែពួកខ្មែរក្រហមទេដែលខឹងនោះ គឺប្រជាជនសាមញ្ញនៅខេត្តបាត់ដំបង ក៏មានចិត្តខេរខឹងនឹងអាជ្ញាធរខេត្តដែរ ។ លោកបែន-ឃៀកណាន់បានដកស្រង់ព្រះបន្ទូលរបស់សម្តេចតាមសម្លេងវិទ្យុប៊ីប៊ីស៊ី ត្រង់ទំព័រ១៧៧ថា ៖ ពួកអាជ្ញាធរខេត្តទាំងនោះ បានជួយគាំទ្រដល់ពួកមូលធនដែរ ដោយអនុញ្ញាតឲ្យពួកគេសង្កត់សង្កិនប្រជារាស្ត្រ ជាឧទាហរណ៍គេយល់ព្រមឲ្យពួកមូលធនទទួលផ្តាច់មុខ ឬមានសិទ្ធិពិសេសក្នុងការដឹកនាំត្រីនិងឥវ៉ាន់ផ្សេងៗទៀត)ទៅលក់)ក្នុងតំបន់អណ្តើកហែប និងប៉ៃលិន ។ ហើយមានអំពើអយុត្តិធម៌ធំៗដែរក្នុងការចែកដីធ្លី ។ ពួកអ្នកមានទាំងនោះបានក្រឡៃដីធ្លីគេទៅជាកម្មសិទ្ធិស្របច្បាប់ ដែលធ្វើឲ្យខូចប្រយោជន៍ដល់ជីវភាពនៃជនក្រីក្រ ដែលរស់នៅៗក្នុងតំបន់នោះៗ ។

នៅមោងឫស្សីក៏មានបញ្ហាវរវាងចៅតំបន់និងប្រជារាស្ត្រសាមញ្ញដែរ ធ្វើឲ្យប្រជាជនមានការឈឺចាប់នឹងអំពើអយុត្តិធម៌...។ តាមការពិត អានាធិបតេយ្យពេញទីនិងការរំជើបរំជួលបានកើតមានឡើងនៅក្នុងខេត្តបាត់ដំបង ។ ខ្ញុំសុំប្រាប់ថា ខ្ញុំនឹងផ្លាស់អាជ្ញាធរទទួលខុសត្រូវខេត្តបាត់ដំបងមួយរំពេជ ។

លោកយ៉ែម-មុនីរ័ត្ន ក៏ត្រូវផ្លាស់ចេញ ហើយលោកទឹម-ងួនបានមកជំនួសប្រហែលប្រាំមួយខែ សម្តេចក៏ចាត់លោកអ៊ិន-តាំ មកធ្វើជាអភិបាលខេត្តបាត់ដំបងដើម្បីជួយដោះស្រាយរំងាប់អធិករនិងការបះបោរនៅសំឡូត ។

លោកភុន-គង់ អតីតស្មៀនសាលាស្រុកអូរជ្រៅ សព្វថ្ងៃរស់នៅក្រុងតាខ្មៅ បានឲ្យការណ៍ថា កាលនោះមានអ្នកបះបោរនៅសំឡូត បាននាំកាំភ្លើងមួយដើមមកចុះចូល ហើយបាននិយាយថា ពួកគេមិនមែនជាខ្មែរក្រហមទេ គេរត់ចូលព្រៃក៏ព្រោះតែក្តៅក្រហាយនឹងពួកអាជ្ញាធរខេត្តបាត់ដំបងឃុបឃិតជាមួយនាយទុន ទៅប្លន់យកដីកេរ្តិ៍របស់គេ និងការបង្ក្រាបយ៉ាងព្រៃផ្សៃបាញ់សម្លាប់ប្រជារាស្ត្រនៅសំ-ឡូត ។ ការបះបោរនេះហាក់ដូចជារង់ចាំតែឱកាសនឹងផ្ទុះកាលណាបើមានមេដឹកនាំណាមួយមកពន្យល់បន្ថែម ។

នេះហើយជាបុព្វហេតុពិតនៃការបះបោរនៅសំឡូត ហើយដែលពួកខ្មែរក្រហមមួយក្តាប់តូចឆ្លៀតឆក់យកឱកាសដ៏ល្អនេះ មកធ្វើជាឈ្នាន់បដិវត្តន៍បណ្តោយ ។ ពួកអតិតខ្មែរវៀតមិញមាន មូល-សម្បត្តិ, អាចារ្យប្រេស, ធុច-រិន... ព្រមទាំងសមាជិកចលនាយុវកក បានចូលជ្រៀតជ្រែកក្នុងរឿងនេះ ។ ពួកគេលូកដៃកកូរបំបះរាស្ត្រឲ្យក្រោកឡើងតស៊ូ ហើយពួកគេក៏បង្កើតកងទ័ពខ្មែរក្រហមជាដំបូងក្នុងឆ្នាំ១៩៦៨នៅបាយដំរាំ ស្រុកបាណន់ ដោយកោះហៅគ្នីគ្នាគេជាអតិតខ្មែរឥស្សរៈ, ខ្មែរវៀតមិញមិនបានបុណ្យស័ក្តិអ្វីបន្តិចសោះពីសម្តេច ក្រោយសន្និសិទហ្សឺណែវបញ្ចប់សង្គ្រាម

នៅឥណ្ឌូចិនក្នុងឆ្នាំ១៩៥៤មក ។ មូល-សម្បត្តិ (រស់-ញឹម ឬតាកៅ), អាចារ្យប្រេស, ប៉ុង-គៀក, អាចារ្យឡាច-សារេន (១៩) បានចូលទៅព្រៃវិញ លើកលែងតែលោកស៊ីវ-ហេង, អាចារ្យឡាច-សាវន (២០), ប្រាក់-ខាន់មិនព្រមចូលទៅព្រៃវិញឡើយ ទោះបីមានសំបុត្រមកបង្ខំនិងគំរាមថា បើមិនទៅនឹងត្រូវស្លាប់ក៏ដោយ ។

សំឡូតក៏បានក្លាយទៅជាមូលដ្ឋានចំបងនៃចលនាបដិវត្តន៍តស៊ូពួកខ្មែរក្រហម មានទីតាំងនៅលើភ្នំវាយចាប មានរូងគុហារ (Grottes) អាចលាក់មនុស្សបានរាប់រយ និងសម្ភារៈសឹកជាច្រើនផង (ភ្នំវាយចាបជាភ្នំថ្មកំបោរ Roches calcaires) ។

សូមសួរថា តើនរណាជាអ្នកទទួលខុសត្រូវក្នុងរឿងបះបោរ និងការកកើតនៃខ្មែរក្រហមនៅសំឡូតនេះ ? តើហេតុអ្វីបានជាយ៉េម-មុនីរតន៍ហ៊ានធ្វើអំពើពុករលួយនេះ ក្រែងគាត់ស្រង់ដើមព្រោះបានទិញប៉ុស្តិ៍ខ្លាញ់នេះពីអ្នកម្នាងជាច្រើនលានរៀលទេដឹង ? ។

*   *

*

(១៩) ឡាច-សារេន និងឡាច-សាវនជាបងប្អូនបង្កើត ។ ឡាច-សារេនបានចេញទៅហាណូយនៅចុងឆ្នាំ១៩៥៥ ឯប្រពន្ធនិងកូនប្អូននាក់បានទៅតាមជាក្រោយក្នុងឆ្នាំ១៩៦០ ។ កូនប្រុសរៀនជាប់វេជ្ជបណ្ឌិតពីស្រុកចិន ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៦-៧៧ ប៉ុល-ពតបានចាប់ពួកខ្មែរក្រហមអតីតវៀតមិញ ឯកូនប្រុសស្រីឡាច-សារេនក៏ត្រូវគេសម្លាប់អស់ ។ គេជន្លៀសប្រពន្ធឡាច-សារេនឈ្មោះលឿត ឲ្យមកនៅបាត់ដំបងជាមុន នៅលើផ្ទះលោកលិម-ករ (បុគ្គលិកកសិកម្ម) ។ ដល់ដឹងថាប្តី កូនៗ ត្រូវគេសម្លាប់លោលអស់ហើយ ក្នុងពេលដែលប៉ុល-ពតឲ្យទ័ពមជ្ឈិមប័ក្សមកចាប់មូល-សម្បត្តិ នាថ្ងៃទី១៨ មិថុនា ១៩៧៨ នោះយាយលឿតនេះក៏ចងកសម្លាប់ខ្លួននៅនឹងភ្នាក់ដៃជណ្តើរផ្ទះលោកលិម-ករស្លាប់ទៅ ។

(២០) ឡាច-សាវននិងស៊ីវ-ហេង បានចុះចូលនឹងសាធារណរដ្ឋលោកលន់-នល់ ។ លោកស៊ីវ-ហេងបានប្រគល់ឯកសារនិងរូបថតជាច្រើននៃពួកខ្មែរក្រហម ខ្មែរវៀតមិញ ហើយបានពាក់ស័ក្តិជាវរសេនិយទោនៅបន្ទាយសឹករងស៊ីសុផុន ឯកូនអាចារ្យឡាច-សាវនឈ្មោះឡាច-សុវត្ថិ បានពាក់ជាអនុសេនិយទោ ។ ល្ងាចថ្ងៃខ្មែរក្រហមចូលក្រុងបាត់ដំបង ពួកគេចាប់ឡាច-សុវត្ថិបាញ់សំលាប់ចោលនៅនឹងជើងជណ្តើរផ្ទះនៅភូមិគរ ហើយហាមមិនឲ្យយកសពទៅដុតឬកប់ឡើយ ។ តាំងពីឆ្នាំ១៩៧៣មក លោកស៊ីវ-ហេងឈឺខ្វិនស្លាប់មួយចំហៀងខ្លួននៅនឹងផ្ទះភូមិគរ (សូមអានផ្នែកសេចក្តីបន្ថែមនៅផ្នែកបញ្ចប់សៀវភៅ) មួយខែក្រោយពីខ្មែរក្រហមឈ្មោះមិត្តភៀង (គណឃុំជ្រៃ និងមេនគរបាលខេត្តបាត់ដំបង) បានទៅយកលោកស៊ីវ-ហេង ទៅសម្លាប់នៅភ្នំក្រពើ រួចកាត់ក្បាលផ្ញើទៅឲ្យនួន-ជានៅឯភ្នំពេញ ។